

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevních dějin

Bakalářská práce

**Dramatická výchova ve volnočasových střediscích pro matky s dětmi
a její vliv na rozvoj kreativity dítěte**

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Pokorný

Autor práce: Lucie Dominová

Studijní obor: Pedagog volného času - kombinované studium

Ročník: III.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací These.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Jindřichově Hradci, 25. února 2014

.....
Lucie Dominová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jiřímu Pokornému za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce a své rodině za podporu nejen při psaní bakalářské práce, ale i při celém studiu.

Obsah

Úvod.....	6
1 Drama.....	8
1.1 Dramatické žánry.....	8
1.2 Počátky dramatu	8
1.3 Středověké drama	9
1.4 Drama doby renesance a humanismu	9
1.5 Drama v době baroka.....	10
1.6 Národní obrození	10
1.7 Divadlo 20. století.....	11
1.8 Shrnutí	11
2 Loutkové divadlo	12
2.1 Marioneta.....	13
2.2 Maňásek.....	13
2.3 Prstová loutka	13
2.4 Dlaňová loutka.....	13
2.5 Stolová loutka	14
2.6 Vařečková loutka	14
2.7 Čínská stínová loutka.....	14
2.8 Chůdové divadlo.....	14
3 Dramatická výchova	15
3.1 Dramatická výchova vs. divadlo	15
3.2 Cíle dramatické výchovy	16
3.3 Vliv dramatické výchovy na komunikační schopnosti.....	17
3.4 Vliv dramatické výchovy na motorické schopnosti	18
3.5 Vliv dramatické výchovy na fantazii.....	19
3.6 Dramatická výchova a mezilidské vztahy	19
3.7 Vliv dramatické výchovy na kultivaci osobnosti dítěte.....	20
4 Dramatizace	22
4.1 Výběr hry.....	23
4.2 Způsob provedení	23
4.2.1 Divadlo hrané živými herci	24
4.2.2 Loutkové divadlo.....	24

5	Tvořivost	25
6	Pedagogika volného času	27
7	Charakteristika dítěte	28
7.1	Batolecí věk	28
7.2	Předškolní věk	28
8	Charakteristika pedagoga	31
9	Charakteristika rodiče	33
10	Střediska pro volný čas dětí a mládeže	35
10.1	Dům dětí a mládeže Jindřichův Hradec	35
10.2	Baby klub	36
11	Praktická část	38
11.1	Průběh lekce Baby klubu	39
11.2	Výsledky	41
11.2.1	Pedagog	41
11.2.2	Rodič	45
11.2.3	Dítě	47
11.3	Barevné dny	50
11.4	Tvoříme s pohádkou	52
11.4.1	Realizace	53
11.4.2	Shrnutí	55
	Závěr	57
	Seznam použitých zdrojů	60
	Seznam příloh	62
	Příloha I.	63
	Příloha II.	66
	Seznam grafů	70
	Seznam obrázků	70
	Abstrakt	71
	Abstract	72

Úvod

Bakalářská práce je zaměřena na dramatickou výchovu ve volnočasových střediscích pro matky s dětmi a její vliv na rozvoj kreativity dítěte. Téma jsem si vybrala, neboť se této práci věnuji již pátým rokem v Domě dětí a mládeže v Jindřichově Hradci, kde spolu s dalšími kolegyněmi vedeme volnočasovou aktivitu – Baby klub.

V posledním desetiletí je dramatická výchova velmi populární nejen v mateřských školách, na základních a středních školách, ale i ve volnočasových zařízeních, kterými jsou domy dětí a mládeže, střediska volného času, základní umělecké školy, skautské a pionýrské oddíly, v nichž fungují nejrůznější dramatické soubory, loutkářské spolky či recitační soubory. Každé ze zmíněných zařízení nahlíží na dramatickou výchovu jinak a její cíle se mnohdy liší právě v závislosti na jejich zaměření. Cílem může být zvládnutí činností, které jsou nutné k hraní divadla, či rozvoj osobnostních dovedností.

S dětmi předškolního věku je třeba pracovat tak, aby byla rozvíjena mj. jejich tvořivost, neboť úspěšné zvládnutí prvního stupně základní školy je ovlivněno určitou úrovní jejich intelektuálního a emocionálního vývoje. Cílem této práce je zjistit, zda má dramatická výchova ve volnočasových zařízeních vliv na tvořivost dětí.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou. Teoretická část práce se zmiňuje o vzniku dramatu a stručném přehledu jeho historie s důrazem na divadlo loutkové. Je zde uvedeno rozdělení dramatu dle dramatických žánrů a nástin struktury klasické divadelní hry. Další kapitoly teoretické části se zaměřují na samotnou dramatickou výchovu a její vlivy. Podkapitoly se věnují vlivu dramatické výchovy na komunikační a motorické schopnosti, fantazii, mezilidské vztahy a celkovou kultivaci osobnosti dítěte. Je zde srovnáváno drama s dramatickou výchovou a je poukázáno na základní rozdíly mezi jejich úkoly.

Teoretická část práce popisuje základní subjekty dramatické výchovy, kterými jsou pro účely této práce dítě batolecího a předškolního věku a pedagog dramatické výchovy. Závěr teoretické části je věnován volnočasové organizaci Dům dětí a mládeže v Jindřichově Hradci. Popisuje se základní činnost organizace a je přiblížena činnost jedné z jejích aktivit – Baby klubu. Praktická část práce se zabývá popisem činností Baby klubu, jejich vlivem na děti a chováním rodičů a pedagogů v tomto volnočasovém zařízení. Součástí praktické části je i popsání a zhodnocení projektu Tvoříme s pohádkou. Cílem práce je definovat prostředí,

nástroje a aktéry volnočasového zařízení Baby klub a srovnání teoretických poznatků s realizací v praxi. Výsledky jsou založené na osobním pozorování a na dotaznících, jež rodiče, děti i pedagogové vyplní.

Práce v Domě dětí a mládeže mě baví, přináší mi uspokojení a pocit seberealizace. Mezi dětmi a jejich rodiči panuje dobrá nálada, která se šíří i do okolí. Dětský svět je bezelstný a dobrý oproti světu dospělých. Je proto třeba se věnovat dětem, aby si uchovaly co nejvíce dobrých vlastností do dospělosti a mohly v budoucnu vychovávat hodnotné členy společnosti.

1 Drama

Drama je ve svém původním a nejširším slova smyslu vedle epiky a lyriky jedním ze základních druhů umělecké literatury. Děj je vyprávěn pomocí dialogu přímým jednáním postav. Střetávání postav pak vytváří situace, které jsou rozhodující pro průběh a smysl děje. Slouží primárně k předvádění na jevišti. Funkce divadla se v různých dobách vyvíjela a měnila, jedna však přetrvává – divadlo má schopnost působit na publikum, ovlivňovat ho a inspirovat.¹

Divadelní hra má velmi volná pravidla, která jsou závislá pouze na dobových nárocích, na žánrovém zaměření divadla či na typu divadla. Přesto je však nutné některá divadelní pravidla dodržovat vždy: hra musí být pro diváka zajímavá, divák musí na představení dobře vidět, musí slyšet jednotlivé repliky a měl by být po zhlédnutí hry něčím obohacen.

1.1 Dramatické žánry

Dramatickými žánry, rozvíjejícími se již v antickém období v Řecku a následně v Římě, jsou tragédie a komedie. Tragédie (truchlohra) je dramatický žánr, který má vážný obsah. Hrdina často svůj marný boj prohrává a umírá. Komedie (veselohra) slouží k pobavení publika, často se vysmívá současné společnosti a jejím problémům. Mívá šťastný konec. Je založena na humoru.²

1.2 Počátky dramatu

Dramatický projev je starý jako lidstvo samo. Už v dávnověku se pohanské kultovní slavnosti neobešly bez tance, zpěvu, masek, s jejichž pomocí kněží a účastníci slavností představovali jednotlivá božstva. Z podobných slavností se zrodilo ve starověkém Řecku divadlo.

Vznik dramatu se datuje do období antického Řecka (doba cca 6. století př. Kr.), kdy vznikají první pokusy o divadelní představení, která se konala k příležitosti oslav bohů – zejména Dionýsa, boha vína a veselí. V závěrečné fázi oslav sbor účinkujících převlečený do kozlích kůží pěl písně doprovázené tancem. Z těchto písní se později vyvinula divadelní

¹ Bauer, Alois. *Literatura na dlani*. Str. 5.

² Bauer, Alois. *Literatura na dlani*. Str. 5–12.

představení – tragédie, jež v původním slova smyslu znamenala „píseň kozlů“. Zpočátku se tudíž jednalo o náboženskou funkci, která později pozvolna přecházela ve funkci zábavnou.³

Divadelní představení se v té době odehrávala v amfiteátrech, z nichž části jsou dodnes zachovány. Herci, a byli to pouze muži, kteří ztvárňovali veškeré role, nosili výrazné masky zvýrazňující strnulou mimiku dané postavy. Zpočátku byla divadelní představení předváděna pouze jedním hercem, později přibyl druhý a následně další členové.

1.3 Středověké drama

Středověké drama se soustřeďuje zejména na náboženskou problematiku, na kterou však nahlíží jinak než drama antické. Studenti, jež během vánočních a velikonočních bohoslužeb při přehrávání biblických příběhů znevažovali vážná témata humornými pasážemi, byli z kostela i se svými vystoupeními vykázáni ven.⁴

Představení však pokračovala na jiných veřejně přístupných místech s použitím kostýmů i loutek – zejména prstových.⁵ Nedílnou součástí jarmarků a dalších nejrůznějších shromáždění se staly i komediantské výstupy potulných kejklířů⁶, žakérů⁷ a šašků.

1.4 Drama doby renesance a humanismu

Velkého rozmachu získává drama s příchodem renesance a humanismu, kdy se hraní divadla stalo záležitostí univerzitních profesorů, učitelů a studentů. Ve školách se hrály hry ze starého Říma a žáci se prostřednictvím divadla seznamovali s latinou – mezinárodním jazykem vzdělanců.⁸

Divadlo mělo svou úlohu i v pedagogice Jana Ámose Komenského (1592 – 1670). Žáci lešenské školy hráli v roce 1640 hru o starověkém filosofovi Diogenovi. Celá hra byla umné spojení známých anekdot z Diogénova života s autentickými zprávami a jeho učením. Vzhledem k tomu, že ve hře vystupovali i další antičtí filosofové, studenti se seznámili jak s učením Diogénovým, tak i s řadou dalších postav antické filosofie.⁹

³ Balajka, Bohuš. *Přehledné dějiny literatury I*. Str. 15–28.

⁴ Balajka, Bohuš. *Přehledné dějiny literatury I*. Str. 47–48.

⁵ Mezinárodní loutkařská unie. *České loutkářství*. [Online] [Citace: 28. leden 2014.]

⁶ Kejklíř – ten, kdo provozuje kejkle, kouzelník, eskamotér

⁷ Žakér – středověký potulný pěvec, hudebník, herec, recitátor i artista

⁸ Balajka, Bohuš. *Přehledné dějiny literatury I*. Str. 97–99.

⁹ Digitální knihovna Filosofické fakulty Masarykovy univerzity. www.digilib.phil.muni.cz [Online] [Citace: 24. listopad 2013.]

Komenskému se podařilo sepsat hru nejen s pedagogickým, ale i s uměleckým účinkem. „*Jeho cílem však nebylo zobrazení konfliktu a z něho se odvíjejícího dramatického děje, ale naopak využití děje, postav, dějových motivů k tomu, aby se žáci seznámili s jistými poznatky.*“¹⁰

1.5 Drama v době baroka

Baroko přináší novinku v podobě loutkového divadla celkového zlidovění divadla. Od počátku 16. století se rozvíjí tzv. *commedia dell'arte*. Jednalo se o improvizovanou hru, která neměla za základ autorův dramatický text, ale byla založena na improvizaci daných postav, jež měly však stále stejné masky, kostýmy i charakter.¹¹

Profesionální kočovné herecké společnosti jezdily po celé Evropě a hrály v divadelních budovách, hostincích i na pódích pod širým nebem. Mnohdy se k hranému divadlu přidalo i loutkové představení s marionetami.¹²

1.6 Národní obrození

V počátcích národního obrození se v německy mluvících Čechách lidové české divadlo udrželo pouze na venkově, kde bylo spjaté s ročním koloběhem života provázeným náboženskými i dosud pohanskými zvyky. „*V době vrcholícího emancipačního hnutí za obrodu českého národa plnili lidoví loutkáři významnou společenskou funkci, přinášeli lidovému obecnstvu silný emocionální zážitek a zároveň, navzdory naivitě či pokleslé literární úrovni, nepřímou zprostředkovali svému publiku v české řeči myšlenky osvícenství a národního obrození.*“¹³ Loutkové divadlo přinášelo v době národního obrození svému publiku dokonce i představení operní a baletní.

„*V 19. století se divadlo vrací do škol, zejména školy základní, tentokrát už ne jako intencionální součást vyučování, ale jen jako zájmová, mimovyučovací činnost – v podobě příležitostných vystoupení.*“¹⁴ Objevují se i buditelské tendence, které byly přímo zaměřeny na morální výchovu dítěte, jež měla být veřejnými vystoupeními formulována. Jednalo se o první představení v Čechách, která byla určena výhradně dětskému publiku.

¹⁰ Machková, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Str. 9.

¹¹ Balajka, Bohuš. *Přehledné dějiny literatury I*. Str. 120–122.

¹² Mezinárodní loutkařská unie. *České loutkářství*. [Online] [Citace: 28. leden 2014.]

¹³ Mezinárodní loutkařská unie. *České loutkářství*. [Online] [Citace: 28. leden 2014.]

¹⁴ Machková, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Str. 13.

1.7 Divadlo 20. století

V roce 1912 vychází první ročník časopisu podněčujícího k loutkářství Český Loutkář – nejstarší loutkářský časopis na světě, který je vydáván dodnes. Nyní však pod jménem Loutkář.¹⁵ O loutky a loutkové divadlo se začínají zajímat kromě pedagogů a rodičů i výtvarníci, spisovatelé a herci.

V 1. polovině 20. století existovalo kolem dvou tisíc divadelních souborů hrajících pro děti a „*zatímco tyto scény usilovaly o estetické působení na harmonický rozvoj osobnosti dětských diváků, J. Skupa v plzeňském divadle, kde vytvořil originální komické typy Spejbla a Hurvínka, se zaměřil v kabaretních a revuálních pořadech hlavně na dospělé diváky.*“¹⁶ Josef Skupa se angažoval v posilování víry diváka i v době německé okupace Československa.¹⁷ Od počátku 20. století se začínají sériově vyrábět loutky a dekorace, čímž se loutkové divadlo dostává i do domácností.

1.8 Shrnutí

Drama hrané živými herci i drama loutkové mělo v různých dobách rozdílné funkce. Společné všem dobám však je působení na publikum. Divadelní hra měla i v dobách, kdy lidé neuměli číst a psát, moc působit na publikum, ovlivňovat jeho myšlenky a inspirovat ho k nejrůznějším činnostem, mnohdy revolučním, být lidem oporou a pěstovat v nich naději.

Divadelní představení podněcuje fantazii a působí na tvořivost, která se projevila nejen při výrobě rekvizit, loutek či masek sloužících k realizaci představení, ale i v běžném životě. Commedia dell'arte je postavena na improvizaci, která je důležitou součástí nejen dramatické výchovy, ale i rozvoje osobnosti a s ní i tvořivosti.

¹⁵ Loutkář. www.loutkar.eu. [Online] [Citace: 16. únor 2014.]

¹⁶ Mezinárodní loutkařská unie. *České loutkářství*. [Online] [Citace: 28. leden 2014.]

¹⁷ Loutkář. www.loutkar.eu. [Online] [Citace: 18. únor 2014.]

2 Loutkové divadlo

Loutkové divadlo je zaměřené na předvádění příběhů pomocí neživého předmětu – loutky. Historii loutkového divadla lze vystopovat až do starověku. Stejně jako v klasickém hraném dramatu živými herci lze i u loutkového divadla najít znaky různých směrů – např. lidové, experimentální, moderní, avantgardní loutkové divadlo. Loutkou se rozumí neživý předmět, který slouží k „oživení“. Loutky byly součástí rituálů a náboženských obřadů zřejmě již ve starší době kamenné, kdy je šamani používali při obřadech.

Kočovné (mobilní) společnosti předvádějící představení obecnstvu zaznamenaly největší rozmach v evropských zemích v 18. století. Představení se nejčastěji odehrávala na jarmarcích, v hostincích, na poutích či festivalech.

V českých poměrech je loutkové divadlo nejvíce spojené s postavou Matěje Kopeckého (1775 – 1847). Divadelní hry většinou sám nepsal, upravoval je však pro potřeby svého loutkového divadla a často improvizoval. Vytvořil nezapomenutelnou postavu Kašpárka. Význam Kopeckého spočívá v jeho vlivu na často negramotný venkovský lid, mezi který šířil pokrokové myšlenky a národní uvědomění v 19. století.¹⁸ „*Scéna českých loutkářů vycházela po výtvarné stránce z barokních tradic, což se projevovalo zejména u marionet, jež byly převážně dílem lidových řezbářů náboženských barokních plastik. Loutkář sám vodil všechny loutky a sám mluvil za všechny postavy. Vznikl tak ojedinělý inscenační styl, v němž toporná pohyblivost marionet na drátě byla vyvažována vysoce stylizovaným patetickým hlasovým projevem.*“¹⁹

Loutky se dají rozdělit do několika kategorií z hlediska materiálů a způsobů, jakými byly vytvořené a jakým způsobem se ovládají. Mohou být různě velké, čemuž se následně přizpůsobí velikost rekvizit a kulis. Základním rozdělením je rozdělení dle druhu vedení na loutky voděné zespodu (maňásky, čínské stínové loutky) a loutky voděné ze shora (marionety).

Výčet typů loutek není úplný, ale jedná se o nejznámější a nejčastěji používané typy. Mnohdy funkci loutky může zastoupit i jakákoliv věc běžné potřeby – hračka nebo maska.

¹⁸ Šťastný, Radko. *Čeští spisovatelé deseti století*. Str. 118–119.

¹⁹ Mezinárodní loutkařská unie. *České loutkářství*. [Online] [Citace: 28. leden 2014.]

2.1 Marioneta

Marioneta patří mezi loutky závěsné, neboť bývá zavěšená na drátu, nebo na nitích. Ruce marionety jsou ovladatelné shora díky nitím a nohy díky vahadlu. Obojí je loutkoherec schopný ovládat pomocí jedné ruky a publiku je buď skrytý, nebo odhalený.

Původ názvu marionet „není jednoznačný, ale souvisel se jménem Marie. Například v Itálii se prodávaly jejich dřevěné figurky, kterým se říkalo „Marionette“ (Mařenky). Francouzské Marion je zdvojnásobením jména Marie. Marotte, Mariotte, Mariette pak posměškem. Pojmenování „marionette“ použil poprvé pro loutky Francouz Guillaume Bouchet roku 1584. Ve Francii dnes označuje tento název jakoukoliv loutku.“²⁰

2.2 Maňásek

Maňásek je loutka voděná zespoda navlékající se na ruku a je vyrobená nejčastěji z látky. Ovládání tohoto typu loutky je velmi jednoduché, není třeba drátů ani nitek, přesto loutka působí velmi živým dojmem. Prsty ovládají ruce a hlavu maňáska. Je možné ovládat dva maňásky zároveň – každou rukou jednoho.

Nespornou výhodou tohoto druhu loutky je i možnost uchopování věcí. Pro svou jednoduchost, vtip a variabilitu je vhodná zejména pro děti předškolního věku. Loutkoherec bývá obvykle publiku skrytý, ale není to podmínkou.²¹

2.3 Prstová loutka

Prstové loutky jsou jednoduché loutky, které se navlékají na prst – nejčastěji na ukazováček. Ostatní prsty mohou sloužit jako končetiny postavy a je možné vyjádřit jimi nálady či pocity postavy. Tyto loutky mohou být vyrobeny z nejrůznějších materiálů. Nejjednodušším materiálem pro výrobu loutky je papír, může být však použitý i textil, který je oproti papíru mnohem trvanlivější.²²

2.4 Dlaňová loutka

Dlaňová loutka je loutka voděná spodem. Oproti ostatním loutkám znázorňuje většinou pouze hlavu postavy. Loutka je vytvořená z palcové či prstové rukavice, která je

²⁰ Zlaté ruce. www.zlateruce.com. [Online] [Citace: 24. leden 2014.]

²¹ Rybářová, Dagmar. *Loutka při práci v mateřské škole*.

²² Vondrušková, A., Skopová, K. *Jednoduché loutky*. Str. 8–10.

dozdobena nejrůznějšími detaily z libovolných materiálů. Palec obvykle znázorňuje nos. Při pohybu ruky dochází k rozpohybování celé loutky.²³

2.5 Stolová loutka

Stolová loutka je velmi jednoduchá loutka voděná spodem. Z plochy, na níž je znázorněn obličej, vychází tyčka, která má v dolní části plošku dotýkající se stolu (jeviště). Tyčka však pokračuje dále do míst, kde je držena loutkohercem. Velkou výhodou tohoto typu loutky je rychlá změna výrazu postavy, která proběhne pouhým otočením loutky, neboť loutka má dvě tváře.²⁴

2.6 Vařečková loutka

Vařečková loutka je loutka vedená spodem a je vytvořená z vařečky pomocí látky, papíru, barev či jiných materiálů. Výroba je velmi jednoduchá. Rukojeť vařečky slouží k vodění loutky, plocha vařečky bývá obvykle obličejem. Tento typ loutky bývá často vytvářen při výtvarných aktivitách.

2.7 Čínská stínová loutka

Čínská stínová loutka je dvojrozměrná loutka vedená zespoda pomocí dvou tyček. Loutky jsou voděné za zezadu nasvícenou bílou stěnou, na kterou loutky vrhají stíny, jež diváci sledují. V Evropě se tento typ loutek příliš nevyskytuje.²⁵

2.8 Chůdové divadlo

Neposledním typem loutkového divadla je divadlo na chůdách. Kejklíři mají vytvořené loutky v nadživotní velikosti, které ovládají nejen rukama, ale i nohama, neboť se pohybují zároveň na chůdách.

²³ Rybářová, Dagmar. *Loutka při práci v mateřské škole*.

²⁴ Vondrušková, A., Skopová, K. *Jednoduché loutky*. Str. 12.

²⁵ Zlaté ruce. *www.zlateruce.com*. [Online] [Citace: 28. leden 2014.]

3 Dramatická výchova

Dramatická výchova je „využívání dramatizace, tj. prvků dramatického umění, ve výchově a vzdělávání. Je prostředkem podporujícím osobnostní a sociální rozvoj žáků. Využívá dramatické inspirace a schopnosti člověka jednat v navozených situacích obdobně jako ve skutečných. Vytváří pro žáky příležitost znovu prožívat nebo zažívat situace, s nimiž se setkávají nebo mohou setkat v životě.“²⁶

Jako součást výchovy estetické využívá dramatická výchova některých prostředků a postupů, jež jsou užívány i v umění divadelním. Může být školním předmětem či zájmovou aktivitou, při které není prioritou naučit se nové vědomosti, ale sociální poznání. Řadí se mezi disciplíny pedagogické, je však založena zejména na mezilidských vztazích. Vypořádává se se situacemi, ve kterých se projevují tyto vztahy a s podstatou hry jako takové.²⁷

Při dramatické výchově se jedinec učí pomocí vlastních zkušeností a vlastního jednání chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí. Toto prozkoumávání se děje díky fiktivním situacím, které jedinec pozná pomocí hry v roli.²⁸ Činnosti jsou cíleně strukturované do smysluplných celků: vyučovací hodina, blok vyučovacích hodin, workshop, projekt.

Dramatická výchova „podporuje hledání společných hodnot, vzájemné porozumění a spolupráci. Zavádění dramatické výchovy do kurikula je dnes progresivním trendem v zahraničí i ČR. Významnou funkci plní hlavně v předškolní výchově a na 1. stupni základní školy.“²⁹

3.1 Dramatická výchova vs. divadlo

Divadelní představení i dramatická výchova jsou fiktivními světy vytvořenými pomocí skutečných lidí a věcí a tvářícími se jako skutečné, obojí jsou „hrou na jako“ či „pokusem o model v životní velikosti“.

Hlavním rozdílem mezi dramatickou výchovou a divadelním představením je fakt, že divadlo vytváří fikce, které prezentuje jako realitu. Divák, který divadelní představení navštíví, je však s touto situací seznámen a ví, že to, co se odehrává na jevišti, nemusí mít s realitou nic společného a tento fakt přijímá. Je však přesto možné, aby se s děním na jevišti

²⁶ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: *Pedagogický slovník*. Str. 59–60.

²⁷ Machková, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Str. 32.

²⁸ Marušák, R., Králová, O., Rodriguezová, V.: *Dramatická výchova v kurikulu současné školy*. Str. 12.

²⁹ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: *Pedagogický slovník*. Str. 60.

natolik ztotožnil, že najde společné rysy např. se svým životem. V tom případě se jedná o velmi dobrý pro diváka přitažlivý dramatický počin. Přestože divák představení spoluprožívá, ví, že se nejedná o zobrazení reality.

Na rozdíl od divadelního představení by měla mít dramatická výchova souvislost se skutečným životem. Přesto se však stále jedná o fikci stejně jako u divadla. Rozdílem mezi divadelním představením a dramatickou výchovou je vliv na diváka. U divadla je primárním subjektem divák, který musí vnímat divadelní představení, neboť jediným neúspěchem divadla je nezájem publika. U dramatické výchovy je důležitějším subjektem herec (hráč). Cílem není předvést dokonalou hru, ale cílem je samotný proces výchovy a vzdělávání a práce s jedinci.

Dramatickou výchovu nelze chápat jako pouhou sbírku libovolných činností či her, které vypadají jinak než tradiční vyučování. V tradičním vyučování lze uplatnit nacvičování scének či celých divadelních představení metodou reprodukce. Naučené předvádění se však nedá považovat za dramatickou výchovu, neboť cílem dramatické výchovy není netvořivé napodobování a automatické odříkávání naučených replik bez jakékoliv spoluúčasti na procesu tvorby.³⁰

Navíc je prostřednictvím dramatické výchovy jedinec schopen mj. pochopit dramatickou tvorbu jako proces, při kterém vzniká něco nového a který na svět nazírá jiným způsobem, než jakým může běžný jedinec svět vnímat. Díky dramatické výchově vnímá drama jako svébytný druh umění a nenásilně se seznámí se zákonitostmi, jak funguje celý proces od vytváření divadelní hry, přes realizaci až po přijetí publikem. Dokáže se na základě toho orientovat v dramatických žánrech, se kterými se nesetká jen v divadle, ale i ve filmu, televizi či rozhlase.³¹

3.2 Cíle dramatické výchovy

Jasně vymezené cíle stanovit nelze, lze je však rozdělit do tří hlavních okruhů: „*První skupina cílů je zaměřena na rozvoj osobnosti dětí, tj. na obohacování psychických funkcí, schopností, dovedností a získávání takových dovedností, který by mohly být využívány v další dramatické činnosti dítěte nebo v jiném oboru lidské činnosti. Druhá skupina cílů směřuje k rozvíjení socializace dítěte, tj. k oblasti sociálních vztahů a prostředků sociální komunikace*

³⁰ Machková, Eva. *Projekty dramatické výchovy*. Str. 6–7.

³¹ Macková, Silva. *Dramatická výchova*.

a ke kompenzaci nebo nápravě poruch sociální přizpůsobivosti /adaptace/ dítěte. Třetí skupina zahrnuje seznamování dětí s dramatickým uměním, produkcí představení, které mají obohatit kulturní život dětí.“³²

3.3 Vliv dramatické výchovy na komunikační schopnosti

Jedním ze zásadních vlivů dramatické výchovy na jedince je vliv na komunikační dovednosti. Nelze upřednostňovat pouze složku verbální, ale velmi pozitivní vliv má dramatická výchova i na neverbální komunikaci. Dramatická výchova pomáhá dítěti vyjádřit jeho myšlenky, pocity a postoje. „*Je tu přítomna jak bezprostřední komunikace mezi aktivně zúčastněnými hráči, tak i komunikace uměleckého typu, komunikace mezi hercem a divákem (při veřejném předvádění).*“³³

Dítě se musí naučit vyjadřovat své myšlenky tak, aby byly srozumitelné všem. Důležitá je však také schopnost naslouchat a porozumět tomu, co chtěl druhý říci. Dítě se učí dekódovat nové jazykové systémy, interpretovat jejich smysl. Setká se s mluvou a termíny, které neznalo a naučí se jim rozumět a používat je.

Vypravěčské, vyjadřovací a komunikační schopnosti si cvičí vyprávěním o věcech, které již nemá na očích, čímž si mj. upevňuje vzpomínky prostřednictvím slov. Vypráví, co se stalo a slovy vyjadřuje vzpomínky, pocity a svůj názor. S vzrůstajícími znalostmi jazyka příběh rozvíjí. Dítě se učí klást otázky a přemýšlet o nich.

U předškolních dětí se dramatická výchova pozitivně projevuje zlepšením výslovnosti a plynulosti řeči. Dítě si nejen rozšíří slovní zásobu, díky čemuž je schopné mnohem lépe formulovat své myšlenky, ale pozitivně se vliv dramatické výchovy může projevit u některých řečových vad:

- palatolalie (porucha řeči při rozštěpu patra provázená huhňavostí)³⁴,
- koktavost,
- mutismus (němota podmíněná psychicky)³⁵,
- rinolalie (porucha zvuku řeči – nosovost, huhňavost)³⁶,
- dyslalie (patlavost, neschopnost dětí tvořit správně některé hlásky)³⁷,

³² Šimanová, Hana: *Dramatická výchova v mateřské škole*. Str. 1–2.

³³ Machková, Eva: *Základy dramatické výchovy*. Str. 30.

³⁴ Kolektiv autorů: *Akademický slovník cizích slov*. Str. 558.

³⁵ Kolektiv autorů: *Akademický slovník cizích slov*. Str. 515.

³⁶ Kolektiv autorů: *Akademický slovník cizích slov*. Str. 665.

³⁷ Kolektiv autorů: *Akademický slovník cizích slov*. Str. 182

- dysartrie (porucha výslovnosti některých hlásek)³⁸.

Pokud se spojí procvičování formální i obsahové stránky řeči s dětskou hrou, odstraní se tak strnulost a procvičování probíhá nenásilně a živě. Je-li však dítě upozorněno na přesné provádění úkonu, příliš se soustředí na správné provedení a výsledný efekt je spíše negativní.

Dítě se učí efektivní a užitečné komunikaci. Rozvoj slovní zásoby a pojmového myšlení je nutným předpokladem pro úspěšné zvládnutí čtení a porozumění čtenému textu. Nejen při dramatické výchově děti užívají jazyk, komunikují, vyměňují si myšlenky a tím zlepšují svou výmluvnost, rozšiřují slovní zásobu a upevňují si pojmy.³⁹

Zřetelný a výrazný mluvený projev je součástí osobnosti člověka. Lidé, kteří mluví přirozeně, srozumitelně, příjemným melodickým hlasem, jsou oblíbenější, než ti, kteří nesrozumitelně huhlají nebo mají nepříjemně posazený hlas, mluví fistulí, afektovaně, polykají konce slov. Je proto třeba cvičit i „hlasovou sebekázeň“.⁴⁰

Důležité je také správné dýchání, které se dramatickou výchovou může nacvičit. Správným hlubokým nádechem do dýchacího ústrojí se dodá co nejvíce vzduchu a při výdechu se s tímto vzduchem hospodaří. Dech z dechového ústrojí přechází do ústrojí hlasového, tam periodické chvění vzduchového sloupce nad hlasivkami vytvoří zvuk hlasu, který prochází rezonančními dutinami, kde získává svou výšku, sílu a zabarvení. Odtud pak přichází zvuk do artikulačních orgánů, kde jazyk, rty a dolní čelist formulují z hlasu jednotlivé hlásky. Dobře vyslovovaná řeč musí být navíc i rytmická, bez drmolání.⁴¹

3.4 Vliv dramatické výchovy na motorické schopnosti

Pozitivním vlivem dramatické výchovy nejen na děti předškolního věku, je i vliv na motorické schopnosti. Pokud se jedná o divadlo loutkové, je třeba zvolit takovou loutku, která odpovídá věkovým a motorickým možnostem dítěte.

Dětem mladším je vhodné zvolit loutky jednodušší na ovládání (maňásek), pro děti školního věku lze zvolit i loutky se složitějším ovládáním (marioneta). Dítě si ovládáním loutek zlepšuje motorické schopnosti. Musí ovládat loutku v prostoru tak, aby její pohyby odpovídaly situaci, jež má předvádět.

³⁸ Kolektiv autorů: *Akademický slovník cizích slov*. Str. 182.

³⁹ Šímanová, Hana: *Dramatická výchova v mateřské škole*. Str. 3.

⁴⁰ Šímanová, Hana: *Dramatická výchova v mateřské škole*. Str. 8–11.

⁴¹ Klimeš, Lumír: *Česká fonetika*. Str. 9–13.

Při dramatické výchově se dítě učí orientaci v prostoru, musí zkoordinovat pohyby rukou a nohou podle dané situace. Získá rovnováhu a jistotu v pohybu, naučí se přenášet váhu, stát klidně, pohybovat se. Při hraní si musí uvědomit pohyby vlastního těla a musí se naučit i odpozorovat a napodobit pohyby ostatních. Vnímá rytmus a reaguje na něj. Učí se pohybovat do rytmu, správně dýchat, naslouchat a navíc se učí příjemně trávit čas.⁴²

3.5 Vliv dramatické výchovy na fantazii

Žádnou věc nebo jev nelze chápat pouze čistě užitkově a racionálně. Je třeba vidět ji i v jiných rozměrech a vztazích. Dítě se učí vnímat předměty nejen jako prostředky denní rutiny, ale jako umění, které lze vnímat z mnoha úhlů pohledu. Při dramatické výchově si dítě představuje prostředí, ve kterém se postavy nacházejí a vnímá děj jako skutečný. Předměty, které jsou běžné (např. klacek, tužka), mohou být v rámci hry mečem, žezlem, čímkoliv, na co dítě pomyslí.

Dramatická výchova má velký potenciál k vytvoření vkusu a smyslu pro krásno. Nenápadnou výchovou prostřednictvím neustálé hry může dramatická výchova nastavit hranice pro vnímání toho, co je krásné, nebo co je kýč.

3.6 Dramatická výchova a mezilidské vztahy

Prostřednictvím dramatických her a hraní rolí jedinec prozkoumává a ujasňuje si postoj ke zvoleným tématům. Učí se prosadit se ve skupině a prezentovat své názory asertivním způsobem bez agrese a křiku. Musí se naučit respektovat druhé lidi, jejich názory, naslouchat jim a vyrovnávat se i s případnou kritikou. Nejen v souvislosti s kritikou se učí měnit své názory, které nebyly správné.

Dítě se naučí spolupracovat s ostatními dětmi, vyvíjí své postoje a učí se soucítit s ostatními, pomáhat jim. Vzájemná spolupráce a tolerance je přínosem pro soužití se sourozenci, či v budoucnu se spolužáky na základní škole. Aktivní účast na společné tvorbě naučí jedince také dovést věci do konce.

Pomocí dramatické výchovy si jedinec osvojuje různé role, které ač „*mohou být individualizovány a konkretizovány v uměleckém obraze dramatické postavy, vždy obsahují roli sociální.*“⁴³ Hry jsou důležitým podnětem pro rozvoj sociálního citění a sociální

⁴² Dvořáková, Hana: *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*. Str. 13–17.

⁴³ Machková, Eva: *Základy dramatické výchovy*. Str. 30.

komunikace, učí řešit konfliktní situace, vcítit se do druhého člověka, podělit se o hračky. Dítě se naučí hrát si s ostatními bez potřeby s nimi soupeřit a netrápit se případnou prohrou. Učí se uvědomovat si, že společná hra je především legrace a zábava.

3.7 Vliv dramatické výchovy na kultivaci osobnosti dítěte

Učitelka, příp. rodič svými postoji ke hře ovlivňuje, zda děti jsou ke hře motivovány, dětská představitivost se rozvíjí, děti se cítí dostatečně volně na to, aby vyjadřovaly své city. Děti vnášejí do hry vše, co vědí o životě – strach, radost, pochopení či nepochopení světa, přání, atd.

Pro malé dítě, které se ještě nedokáže přesně vyjádřit, je hra často jediným způsobem, jak se vyrovnat s okolním světem a jak mu cokoli sdělit. S nepříjemnými zážitky a frustracemi, které dítě mohou trápit, se vyrovnává přehráváním ve scénkách s loutkou stále dokola, až zvládne svůj strach a dosáhne úlevy.

Při hrách používá svou představitivost, vybírá role a organizuje situace a zážitky. Dítě si utváří představu o sobě – porozumí, co má a co nemá rádo, vyzkouší si schopnost vést a přesvědčovat, nebo naopak nechat se vést.

Dítě si pomocí dramatické výchovy uvědomí základní pravidla etiky. Rozvíjí senzitivitu a vnímavost vůči existenci etických problémů, se kterými se v životě setkává a je nuceno řešit je. Utváří si postoje vůči etickým otázkám, hodnotové žebříčky a osobní životní filosofii. Učí se úctě, pokoře, slušnému chování a jednání.

Díky hraní a vnímání příběhů se učí, že za špatný čin následuje trest, dobro vítězí nad zlem a že pokud se bude chovat dobře a spravedlivě, dopadne vše dobře. Učí se „být dobrým dítětem“, které bude fungovat ve skupině (rodina, školní třída, skupina vrstevníků) dle jejich pravidel.

Dramatická výchova pomůže dítěti formovat sebedůvěru a zdravé sebevědomí, seberegulaci, sebepoznání. Správnou motivací se dítě učí být hrdé na svou práci a mít dobrý pocit ze svých schopností. Pokud se práce nedaří, učí se ovládat rozčarování a dotáhnout práci do konce. Pochvalou se utužuje jeho sebevědomí. Pokáráním dítě netrpí, je-li káráno za nepřiměřené chování, naučí se znát své hranice, v jejichž rámci se může rozvíjet.

Je pravděpodobné, že zkušenosti osvojené dramatickou výchovou, si může dítě přenést do svého života. Výhodou dramatické výchovy je to, že může dítěti přiblížit i takové sociální situace, do kterých se v životě sice může dostat, ale nikdy se s nimi také setkat nemusí.

4 Dramatizace

Dramatizací se rozumí převedení původně epické nebo lyrické látky do dramatické podoby. Zdramatizovat nelze jakýkoliv text, někdy je možné držet se předlohy pouze volně. Některé texty jsou nepřevoditelné či nevhodné a je nutné je nejprve přepracovat do vyhovující formy. Je nezbytné brát v úvahu věk, zájmy, pohlaví dítěte a cíl, kterého je žádoucí dramatizací dosáhnout. Obvykle se přijme základní téma a na tomto půdorysu se vytváří osobitý počín z vůle a fantazie souboru.⁴⁴

Dětem je cizí rozsáhlejší dramatický útvar. Nejsou schopné vystavět, ale ani udržet dramaticky vypjatý oblouk role nebo jen delšího výstupu. Podle věku dítěte je mu přirozený projev buď ve hře na „jako“, nebo projev, při kterém jedná, jak by ono samo v té které situaci jednalo. Dítě nezahraje individualizované charaktery jemu cizích postav, jejich vývoj, vzájemné kompozice vtažů, ale má vztah k pohybu, změně, pestrému střídání. Vše, co je statické, ho velmi brzo unaví a zaujetí hrou brzo opadne.⁴⁵

Nejlépe lze dramatizovat jednoduchý živý příběh s pestrým dějem, v němž příběh postupuje chronologicky. Charaktery postav v takovém příběhu projevují své morální kvality, názory, povahy a vztahy v proměnlivých situacích. Neoblíbené jsou u dětí dlouhé popisné pasáže a přemíra adjektiv. Pouhé slovní hodnocení povah, líčení situací a dějů v rámci dramatu je pro děti nudné, nezáživné a úmorné.

K dramatizaci by měly být volené příběhy optimistické, radostné, veselé či komické. Je důležité hlídat hranice, neboť není dobré sklouznout k parodii, sarkasmu a ironii. Mladší děti tento způsob humoru ještě nechápu a mohl by je přivést k přetvářce, strojenosti, křeči a pouhé nápodobě názorů dospělých.⁴⁶

Mezi oblíbené dětské prostředky patří rytmus a změny rytmu, zhudebňování slov a vytváření rýmů. Zpěv snadno boří bariéry mezi dětmi, které se navzájem moc neznají. Při zpívání či hře na hudební nástroj se dítě naučí i přizpůsobit dýchání. Zadrží dech, aby mohlo zpívat a zahrát dlouhé noty. Vnímá zvuky a chápe, že hudbou lze vyjádřit pocity.

⁴⁴ Machková, Eva. *Základy dramatické výchovy*. Str. 111.

⁴⁵ Šimanová, Hana. *Dramatická výchova v mateřské škole*. Str. 45–46.

⁴⁶ Mertin, Václav. *Výchovné maličkosti*. Str. 161.

Vzhledem ke složení skupiny je důležité brát v úvahu, zda se bude jednat o čisté vyprávění textu, či zda bude přidána i hudební složka, nebo zda bude hra zaměřena i na výtvarné cítění – ztvárnění kulis, loutek, kostýmů.

Pozornost odvádí přemíra technických vymožeností, které pouze ubíjejí dětskou fantazii. Při dramatinaci pro mladší děti je možné vystačit si s málem, neboť dětská fantazie je velmi dobrý pomocník a obyčejná věc dokáže zastoupit jakoukoliv rekvizitu.

Při práci s dětským kolektivem je třeba těžit z dětské hravosti, zvědavosti a fantazie, jež jsou pro děti přirozené a dospělí by se měli inspirovat. Dramatická výchova je půdou pro vytvoření vkusu a smyslu pro práci. Usměrnování probíhá postupně, nenásilně formou hry, aniž by si dítě všimlo, že je vzděláváno a učeno.⁴⁷

Cílem dramatické výchovy není vytvořit s dětmi milé představení, ale naučit dítě mj. vnímat umění do budoucna, rozvíjet vkus dítěte a touhu po dalším setkávání s uměním.

4.1 Výběr hry

Kvalitní text utváří estetické cítění jedince, tříbí vkus, přispívá k větší vnímavosti krásného slova, lidí a věcí, dokáže jedince inspirovat. Je třeba vybrat takovou hru, která je přiměřená rozumovým a mentálním schopnostem dětí. I postavy jsou vybírány tak, aby byly na úrovni dětských rozumových a mentálních schopností. Děti se musí s postavou ztotožnit. Jsou schopné variovat pouze reakce jim blízkého typu v situacích, které jsou jim blízké věkem, názorem a problémy.

Není vždy nutné dramatinovat pouze umělecký text, či divadelní hru. Vhodné je zdramatinovat i jednoduchou situaci, kterou je možné zažít. Modelová situace poté slouží dítěti mnohem lépe jako vzor pro možné vyrovnání se v běžném životě. Dítě si vyzkouší, jak by mohlo reagovat a k čemu by jeho chování mohlo vést.

4.2 Způsob provedení

Brát v úvahu věk a mentální schopnosti dítěte je nutné i v případě volby způsobu dramatinace. Děti předškolního věku jsou mnohem přístupnější loutkovému divadlu než děti vyššího školního věku, které naopak reagují lépe na divadlo hrané živými herci.

⁴⁷ Šimanová, Hana. *Dramatická výchova v mateřské škole*. Str. 1.

4.2.1 Divadlo hrané živými herci

Při tomto typu divadla si dítě uvědomí vlastní tělo, rozpohybuje ho a objeví nové schopnosti sebevyjádření. Musí se umět vyjádřit nejen verbálně, ale i neverbálně – používání gestikulačních prostředků, mimiky, předávání prostřednictvím tělesného vyjádření nějaké sdělení.

Poznáváním vlastního těla zjemňuje motoriku a umísťováním svého těla v prostoru se učí odlišovat sebe sama od okolního světa, který malé dítě vnímá ještě jako nestrukturovaný celek, ve kterém se teprve snaží zorientovat.

4.2.2 Loutkové divadlo

Loutka není volena jen z důvodů inscenačních, nýbrž i z důvodů výchovně taktických. Výhodou loutkového divadla je totiž fakt, že loutka poslouží dětem jako prostředník znakové hry, která je rychle osvobodí od zábran. Loutka se stává bodem soustředění dosud rozptýlené a rozpačité pozornosti na hru, na její uvolnění a bezprostřednost.

V loutkovém divadle *„u samotného vystoupení je důležitá svoboda pohybu, umožňující zdánlivě rušit zákony přitažlivosti a provádět triková kouzla v nejširším rozsahu žánrů – od varieté přes grotesku až třeba po absurditu a horor.“*⁴⁸

⁴⁸ Krejčí Jakub. www.kuba.cz. [Online] [Citace: 24. února 2014.]

5 Tvořivost

Kreativita (tvořivost) je „*duševní schopnost vycházející z poznávacích i motivačních procesů, v níž ovšem hrají důležitou roli též inspirace, fantazie, intuice. Projevuje se nalézáním takových řešení, která jsou nejen správná, ale současně také nová, nezvyklá, nečekaná.*“⁴⁹ Důvodem, proč člověk tvoří, může být potřeba seberealizace, aktivity, poznání či potřeba uznání. Tvořivé jedince společnost potřebuje pro své další zdokonalování. „*Psychologie chápe tvořivost jako jednu z obecných schopností a staví ji na roveň inteligenci, a to jak rozsahem, tak významem.*“⁵⁰

Mezi faktory tvořivosti bývá obvykle počítána:

- „*plynulost reprodukování velkého množství myšlenek,*
- *pružnost myšlení a řešení situací,*
- *originalita,*
- *citlivost pro problémy,*
- *schopnost zpracovávat detaily a vnímat věci nebo je definovat nově, odlišně od způsobu běžného a zavedeného.*“⁵¹

Kreativita je tlumena direktivními způsoby řízení, stereotypním chováním a tendencí ke konformitě, naopak je podporována vysokou inteligencí, otevřeností novým zkušenostem, pružností v usuzování či potřebou seberealizace.

S dětmi batolecího a předškolního věku je třeba rozvíjet tvořivost pomocí tvořivé hry, která je velmi variabilní. Cílem hry není jednotný výsledek, jako by tomu bylo u her didaktických. Neexistuje špatný, či dobrý výsledek. Výsledkem je činnost a její správné zvládnutí. Důležité je proto vedení dětí zejména na začátku a na konci činnosti, neboť dítě musí mít chuť hrát a musí mít motivaci. Konec činnosti není tak jednoznačný, protože děti končí různě, měl by však být zakončen společně, aby byl opět vzbuzen zájem dětí o opakování činnosti v budoucnu.

Děti si tvořivě hrají, když např. stavějí z kostek nebo se pastelkami pokoušejí o první kresby. Každému tvoření musí předcházet experimentování. V některých hrách si může dítě

⁴⁹ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: *Pedagogický slovník*. Str. 318.

⁵⁰ Machková, Eva: *Základy dramatické výchovy*. Str. 30.

⁵¹ Machková, Eva: *Základy dramatické výchovy*. Str. 30.

vyzkoušet různé role, v nichž realizuje své nápady a myšlenky. Schopnosti dětí se rozvíjejí při kreslení, malování, slovních hrách či při výtvarné práci s různými materiály.

Aby se v dítěti podporovala tvořivost, musí dostávat úkoly rozvíjející jeho představivost, podněcující jeho fantazii a posilující jeho odvahu ke změně. Úkol musí odpovídat vývojovému stupni dítěte. Hra nebo úkol nesmí být mimo hranici dětských zájmů.

„Kreativita (=tvořivost) je schopnost vytváření nových kulturních, technických, duchovních i materiálních hodnot ve všech oborech lidské činnosti. Tvořivost je aktivita, která přináší dosud neznámé a současně společensky hodnotné výtvary.“⁵² Výsledkem tvořivosti jsou jakékoliv výkony či produkty. Tyto mohou být verbální i neverbální, konkrétní či abstraktní z kteréhokoliv oboru. Tvořivost je schopnost, kterou lze téměř u každého člověka rozvíjet výchovnými prostředky.

Pracuje-li se s dětmi, je třeba směřovat k tomu, aby dospěly přes rozvoj vnímavosti projevů umění k tvořivosti a rozvoji svých morálně volných vlastností. Měla by být podporována fantazie na rozdíl od automatizace a vědeckosti.

⁵² Königová, Marie: *Tvořivost – techniky a cvičení*. Str. 12.

6 Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je společenskovední obor zabývající se výchovou a vzděláváním člověka v jeho volném čase. „*Volný čas je možno chápat jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil. Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.*“⁵³

Zkoumá volný čas, jeho místo v životě člověka, různé způsoby jeho využití a jejich přínos pro člověka. Zabývá se volnočasovými aktivitami jednotlivců i skupin. Trávení volného času je i ukazatelem životního stylu.

„*Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže (podle Úmluvy o právech dítěte je dítětem jedinec mladší 18 let a mládeží je u nás označována věková skupina 18–26 let) je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování.*“⁵⁴ Trávení volného času v institucích věnujících se volnočasovým aktivitám mnohdy člověku pomůže v těžkých životních situacích, dokáže zmírnit i dopady některých sociálně patologických jevů.

Mezi instituce spadající do oblasti pedagogiky volného času patří: školní družiny, školní kluby, střediska pro volný čas dětí a mládeže, dětské domovy, základní umělecké školy, domovy mládeže, atd.⁵⁵ Všechny tyto instituce se aktivně podílejí na efektivním trávení volného času jedinců i skupin tím, že pomáhají při volbě volnočasových aktivit a vytvářejí podmínky pro vykonávání těchto aktivit.

Předpokladem zdravého vývoje je však i to, aby jedinci zbyl čas, který bude patřit jen jemu samému. Organizovaná činnost nemůže vyplňovat veškerý volný čas člověka. Existuje zásada dobrovolnosti týkající se vytváření možností výběru, aktivit, činností, způsobu trávení volného času podle vlastních potřeb a zájmů. Alespoň některými dalšími zásadami, které by měla pedagogika volného času splňovat, je zásada soustavnosti, posloupnosti, aktivity, přiměřenosti, vyzdvihování kladných rysů osobnosti.⁵⁶

⁵³ Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková, V., Pavlíková, A. *Pedagogika volného času*. Str. 13.

⁵⁴ Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková, V., Pavlíková, A. *Pedagogika volného času*. Str. 13.

⁵⁵ Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková, V., Pavlíková, A. *Pedagogika volného času*.

⁵⁶ Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková, V., Pavlíková, A. *Pedagogika volného času*. Str. 46–47.

7 Charakteristika dítěte

7.1 Batolecí věk

Batolecí věk je doba od jednoho do tří let věku dítěte. V tomto období dochází k výraznému rozvoji dětské osobnosti. Dítě se osamostatňuje, vytváří nové vazby s okolním světem, odpoutává se od matky a potřebuje získat důvěru v sebe a své schopnosti.

Motorické schopnosti dítěte se zdokonalují, je schopné manipulovat s věcmi, přemisťovat sebe i věci v prostoru. Pro svůj rozvoj potřebuje patřičný přísun předmětů a podnětů, které tento rozvoj budou podporovat. „*Dítě potřebuje takové podněty, které by je přesytily svou nadměrnou dávkou, nenudily svou stereotypií a zároveň byly alespoň do určité míry srozumitelné, tzn. aby nevyvolávaly strach svou nejasností.*“⁵⁷

Batolata mají ráda hru s řečí. Je důležité, jakým způsobem matky na děti mluví, neboť jazyková stimulace má na vývoj komunikačních dovedností dítěte velký vliv. „*Mnohé výzkumy ukazují, že děti se mohou lišit ve způsobu užívání řeči, v důrazu na jazykové funkce, které v počátku převažují.*“⁵⁸ V tomto věku se velmi rychle rozvíjí sémantická složka, tj. slovník dítěte. Každý měsíc se naučí asi 50 nových slov. Dokáže mluvit ve větách skládajících se ze dvou až tří slov.

Dítě má schopnost pozorovat a napodobovat lidi a jejich chování. Učí se nápodobou a identifikací. „*Nápodoba je výběrovým, diferencovaným procesem. Volba modelu závisí na jeho atraktivitě, musí upoutat pozornost dítěte... Dítě napodobuje takové chování, které se mu zalíbilo a které je schopné v rámci svých kompetencí imitovat. Nemusí jít mnohdy ani o ucelený vzorec chování, nýbrž pouze o jeho dílčí projev, vytržený z kontextu.*“⁵⁹ Při identifikaci „*dítě přejímá postoje i chování člověka, se kterým se ztotožňuje. Obvykle je objektem identifikace rodič. Alternativním zdrojem sociální stimulace mohou být sourozenci.*“⁶⁰

7.2 Předškolní věk

Předškolní věk dítěte trvá od tří do šesti, popř. sedmi let věku dítěte. Koncová hranice tohoto období není přesně určena, neboť závisí na nástupu dítěte do školy.

⁵⁷ Vágnerová, Marie: *Vývojová psychologie*. Str. 75.

⁵⁸ Vágnerová, Marie: *Vývojová psychologie*. Str. 83.

⁵⁹ Vágnerová, Marie: *Vývojová psychologie*. Str. 96.

⁶⁰ Vágnerová, Marie: *Vývojová psychologie*. Str. 100.

„Názznaky spontánní dramatické hry se objevují už u dětí ve věku batolete, avšak záměrné a řízené výchovné uplatnění přichází v úvahu až v mateřské škole, v druhém období předškolního věku. V tomto životním období tvoří hra hlavní zaměstnání dítěte.“⁶¹ Ke hře, při níž se učí novým věcem, rozvíjí svou osobnost, poznává svět kolem sebe, přistupuje s vážností. Nerozlišuje, co je skutečné a co je jen hra. Ve hře může začít využívat strategií. Zkouší manipulovat, někdy i podvádět a lhát.

V tomto období je velice důležitý pravidelný denní režim – podávání jídla v pravidelnou dobu, pravidelný rytmus spánku a bdění, vykonávání každodenních činností (úklid hraček, čištění zubů,...).⁶²

Děti předškolního věku dělají rády věci po svém, ale také se rády přizpůsobují dospělým. Mají potíže s rozlišováním skutečnosti a fantazie. Postupně hranici nacházejí, fantazie je však přítomna stále. Nezřídka si upravují realitu podle svého tak, aby pro ně byla přijatelná. Proto si často vybudují složitý systém světa tajemných sil, které ovládají věci, jimž nerozumějí. Potřebují pomoc při rozlišování mezi fantazií a skutečností: fantazie se stává imaginativní a ony začínají vědomě předstírat.

Dítě se v tomto věku příliš nebojí, je pohybově velmi dobře vybaveno, jeho pohyby jsou přesnější a v činnosti je vytrvalejší. Je třeba na základě pohybových schopností dítěte rozvíjet motorické dovednosti, neboť dítě v tomto věku má o pohybovou aktivitu opravdový zájem. Pohyb podporuje nejen u dětí, ale i u dospělých dobrou náladu, emoční stabilitu, představu o vlastním těle, snižuje stres, napětí a agresivitu.

Rodina stále zajišťuje primární socializaci dítěte, uvádí však již dítě do společnosti (školky, volnočasová zařízení, vrstevníci na hřišti). „Charakteristickým znakem tohoto věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivity, která už není tak samoučelná, umožňuje např. dítěti, aby se uplatnilo a prosadilo ve vrstevnické skupině. K uvolnění této závislosti přispívá osvojení běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatelná úroveň komunikace.“⁶³ Dítě se pomalu začíná orientovat ve větších kolektivech, hledá si přátele a mezi nimi i nejlepší přátele, jejichž zradu nese velmi těžce.

⁶¹ Machková, Eva: *Základy dramatické výchovy*. Str. 47.

⁶² Kaufmannová-Huberová, G.: *Děti potřebují rituály*.

⁶³ Vágnerová, Marie: *Vývojová psychologie*. Str. 102.

Chování dětí odráží vztahy, které v rodině panují. Dětem utkví v paměti, jakým způsobem rodina dává najevo city. Je velmi pravděpodobné, že do budoucna přejmou tento vzorec chování.

V předškolním věku je důležitý kontakt s vrstevníky, který se od vztahu k dospělému liší. Aby dítě kontakt zvládlo, musí dozrát na určitou úroveň. Ve skupině vrstevníků musí získat postavení, které odpovídá určité sociální roli a má určitý sociální status. Poté buduje přátelské vztahy, jež sice nejsou trvalé, ale spíše nahodilé, přesto jsou však tyto vztahy důležité, neboť jedinec se učí způsobům chování (půjčování hraček, rozdělení se o něco, pomoc kamarádovi,...). Zájmy jsou stále soustředěny na matku a na sebe sama. Žijí v přítomnosti a upřednostňují zejména napodobivé hry – na obchod, rodinu, nemocnici.⁶⁴

Je důležité s dítětem komunikovat a napomáhat mu v důvěře v mluvení. *„Děti se učí mluvit prostřednictvím nápodoby verbálního projevu dospělých lidí (případně starších lidí), s nimiž žijí a komunikují. Předškolní děti nenapodobují všechno, co slyší. Většinou si zapamatují určitou část sdělení, kterou opakuji bezprostředně poté, co ji slyšely.“*⁶⁵ Dítě často opakovaná slova použije v nesprávném kontextu, či vytvoří úplně nová slova. Je to jedna z variant, jak rozvíjí své verbální schopnosti. Slovní zásoba dítěte předškolního věku je adekvátní tomu, aby běžně porozumělo rozhovoru a umělo se samo vyjádřit. Pro vyjádření složitějších pocitů a myšlenek je stále omezena.

Vhodně motivovaná činnost, při níž by mohlo vynakládat úsilí, soustřeďovat se na postupné cíle a zvykat si přes tyto cíle přecházet k cíli konečnému, je pro dítě velmi důležitá. Problémem však zůstává sama činnost, na níž má dítě úsilí vynaložit. Tato činnost by měla být taková, aby vedle volního úsilí zároveň rozvíjela i ostatní stránky osobnosti dítěte. Nelze tedy, ve snaze cvičit a rozvíjet vůli, nutit dítě vykonávat činnost pro ně zcela nezajímavou nebo nepřiměřenou jeho silám a možnostem.

⁶⁴ Mertin, Václav. *Výchovné maličkosti*. Str. 153–155.

⁶⁵ Vágnerová, Marie: *Vývojová psychologie*. Str. 114.

8 Charakteristika pedagoga

„Profil učitele dramatické výchovy spoluurčují jeho osobní vlastnosti, vztah k dětem a mládeži, osobnost. Ideálem učitele dramatické výchovy je ten, kdo dokáže nejen nechat své schopnosti rozplynout a přetavit v osobnost žáka, ale kdo k tomu ještě dokáže najít si v této práci způsob seberealizace prostřednictvím žáka.“⁶⁶ Postava pedagoga je nesporně důležitým faktorem dramatické výchovy, neboť je to právě on, kdo působí na osobnost dítěte, vytváří program. Učitel dramatické výchovy má rozdílné postavení, neboť jeho úkolem je spíše dítě vést k odhalování souvislostí ve světě, než memorovat. Důležitější je dostat se do centra pozornosti dítěte, oslovit ho, porozumět mu a následně vést partnerský dialog.⁶⁷

Vlastnostmi, které by měl mít pedagog dramatické výchovy, jsou mj. tolerantnost, vstřícnost, schopnost naslouchat, empatie, komunikace, optimistické naladění, pedagogický takt.

V současnosti je dramatická výchova rozdělena na dvě základní části: mimoškolní a školní, z nichž mimoškolní je aktivitou dobrovolnou, jejíž hlavní výhodou je přirozený výběr dětí a mladých lidí na základě jejich zájmu. Nevýhodou je nezávaznost. Školní a mimoškolní dramatická výchova se liší i cíli, metodami a látkami.⁶⁸

Před rokem 1990 se příprava učitelů dramatické výchovy uskutečňovala pouze v podobě seminářů, či kurzů. Osvědčení z těchto seminářů získali obvykle všichni, kteří se kurzu účastnili. Situace se změnila po roce 1990, kdy začala vznikat místa, kde je možné získat formální vzdělání. Místa, která poskytují toto vzdělání, jsou např.:

- DAMU v Praze (Divadelní akademie múzických umění),
- JAMU v Brně (Janáčková akademie múzických umění),
- některé pedagogické fakulty (Ostrava, Praha, Brno, České Budějovice, Ústí nad Labem, Plzeň),
- střední pedagogické školy.⁶⁹

⁶⁶ Machková, Eva: *Základy dramatické výchovy*. Str. 145.

⁶⁷ Marušák, R., Králová, O., Rodriguezová, V., *Dramatická výchova v kurikulu současné školy*. Str. 28–30.

⁶⁸ Machková, Eva: *Úvod do studia dramatické výchovy*. Str. 172–181.

⁶⁹ Machková, Eva: *Úvod do studia dramatické výchovy*. Str. 187–191.

Učitel by měl pedagogické působení považovat za své celoživotní poslání a úkol, ne za příznak ztroskotání nebo za východisko z nouze. S dětmi by neměli pracovat jedinci, kteří si kompenzují pocit nenaplnění dětských a mladických snů o umělecké dráze, ale ti, kteří mají jeden z podstatných rysů učitelství: snahu a touhu věnovat se dětem i mimo školu. Ne všechna didaktická pravidla jsou aplikovatelná v dramatické výchově, přístup je mnohem cennější než dokonalá znalost pedagogiky a psychologie.

Pedagog dramatické výchovy by měl být nesmírně pozorný a vnímavý k návrhům dětí a měl by naslouchat dětem, což je jeden z hlavních principů aktivit zaměřených na tvořivost. Jednotlivé lekce by měly být sice připravené, ale neměly by být strnulé.⁷⁰

⁷⁰ Marušák, R., Králová, O., Rodriguezová, V., *Dramatická výchova v kurikulu současné školy*. Str. 28–30.

9 Charakteristika rodiče

„Rodičovská role je důležitou součástí identity dospělého člověka. Je to role primárně biologicky podmíněná, ale zároveň i psychicky sociálně významná.“⁷¹ Rodičovství je nevratnou sociální rolí. Pokud se člověk stává rodičem, je jím navždycky. S rodičovskou rolí jde ruku v ruce i změna sociální situace.

Narození dítěte způsobuje vždy určitou změnu, nese s sebou „určitý emoční a sociální zisk, avšak na druhé straně i změnu dosavadních rolí, ztrátu relativní volnosti a novou zodpovědnost.“⁷² „Děti nabízejí rodičům velmi intenzivní vztah. Dospělý v něm zejména v prvních letech života cítí autenticitu, i on v něj má absolutní důvěru, bývá na něm hodně závislý. Rodiče jsou kvůli přízni dítěte s to žárlit na sebe navzájem nebo na prarodiče, výjimečně i na učitelku. Pro řadu rodičů představuje dítě velmi podstatnou, nebo dokonce jedinou hodnotu jejich života. Dítě stimuluje rodiče k nebývalé aktivitě.“⁷³

Role matky je v době prvních let života dítěte velmi náročná zejména časově. Klasické pojetí dobré matky vytváří představu naprosto oddané, šťastné a spokojené ženy, kterou péče o dítě zcela uspokojuje a naplňuje. Realita je mnohdy jiná. Péče o malé dítě je sice spojená s pozitivními zážitky, ale stereotyp, který žena při péči o dítě zažívá, je frustrující. Mnohdy vede k pocitu viny a nedokonalosti. Často je tato situace způsobená i tím, že žena se o dítě stará bez pomoci partnera. S postupujícím věkem dítěte se vazba na matku zmírňuje, přesto však žena nepřestává být matkou.

Role otce je odlišná od role matky. Není s dítětem tolik svázán biologicky a ani sociokulturní tradice otce příliš nepodporuje. Otec se musí postarat o finanční zázemí rodiny, tudíž s dítětem obvykle netráví tolik času jako matka.

Pro rodiče a děti je důležité trávit čas společně. Mnohem důležitější než délka času, který tráví rodič s dítětem, je trávit čas tvůrčí činností. *„Společná činnost s dítětem má opravdu nespornou vysokou výchovnou hodnotu a dáváme jí přednost před prostým spolubytím.“⁷⁴ Společně trávený čas vytváří společné zážitky a vzpomínky, které mají šanci dále posilovat vztah. Oproti tomu však i čas, který tráví dítě vedle rodičů, má svou hodnotu. Být nablízku rodiči dává dítěti jistotu a pocit bezpečí.*

⁷¹ Vágnerová, Marie: *Vývojová psychologie*. Str. 344.

⁷² Vágnerová, Marie: *Vývojová psychologie*. Str. 348.

⁷³ Mertin, Václav: *Výchovné maličkosti*. Str. 25.

⁷⁴ Mertin, Václav: *Výchovné maličkosti*. Str. 65.

Rodič je pro dítě vzorem, který dítě přejímá, „předává dítěti smysl svého života, smysl vztahů k lidem, smysl práce a zábavy. Dělá to nepochybně slovy, ale zejména tím, jak sám žije, tedy vlastním příkladem. Dítě proto potřebuje co nejvíc vidět a zažívat, jak rodiče žijí, jak se chovají, jak jednají, jak pracují, jak se vypořádávají s různými náročnými situacemi.“⁷⁵

⁷⁵ Mertin, Václav: *Výchovné maličkosti*. Str. 28–29.

10 Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Volný čas chápeme jako „čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“⁷⁶

Zpočátku se volnému času dětí a mládeže věnovaly tradiční instituce, rodina a škola, postupně vznikala zařízení, které se měla na trávení volného času soustřeďovat. Střediska pro volný čas dětí a mládeže jsou „domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností (dále DDM). DDM jsou zřizovány jako jedna z možných forem středisek pro volný čas dětí a mládeže ze zákona č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Jejich posláním je naplňovat rekreační a výchovně-vzdělávací funkci širokou zájmovou působností.“⁷⁷

10.1 Dům dětí a mládeže Jindřichův Hradec

Dům dětí a mládeže v Jindřichově Hradci (DDM) je příspěvková organizace, která se objevila pod tímto názvem až po sametové revoluci na počátku devadesátých let. Do roku 1989 vystupovala pod hlavičkou pionýrské organizace, která pořádala zájmové činnosti a táborové akce. Již v osmdesátých letech došlo ke stavebním úpravám, z nichž nejvýznamnější je přestavění kinosálu v sál divadelní. Došlo k úpravě exteriéru i interiéru, aby budova byla ještě víc uzpůsobená k pořádání kroužků pro děti a mládež.

V novém kabátě toto volnočasové zařízení v současnosti organizuje soutěže a přehlídky prací dětí a mládeže, zajišťuje výchovné a vzdělávací akce, pořádá zájmové kroužky, popř. rekreační a táborové akce. DDM vede různé kroužky a aktivity z téměř všech oblastí lidské činnosti – např. sportovní, taneční, hudební, kreativní, technické, přírodovědné. Dítě se o konkrétních kroužcích, které bude následující školní rok DDM provozovat, dozví z brožurky, jež každoročně začátkem měsíce září DDM vydává. Děti se mohou do vybraného kroužku přihlásit během posledního zářijového týdne. Po zaplacení zápisného mohou vybraný kroužek navštěvovat a po dobu jeho trvání již žádné další poplatky neplatí. Kroužky se obvykle konají jednou týdně.

⁷⁶ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: *Pedagogický slovník*. Str. 341.

⁷⁷ Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková V., Pavlíková A.: *Pedagogika volného času*. Str. 121.

10.2 Baby klub

Jednou z činností, kterou DDM v Jindřichově Hradci organizuje, je Baby klub. „Klub je zájmový útvar s volnější organizační strukturou a s možností převažující receptivní činností členů.“⁷⁸ Baby klub při DDM v Jindřichově Hradci vznikl v roce 2005. Důvodem vzniku bylo poskytnutí zázemí matkám s dětmi ve věku od jednoho do šesti let věku, které chtějí s dítětem trávit čas plnohodnotně a navíc chtějí začlenit dítě do kolektivu.

Od ostatních kroužků se liší tím, že ho nenavštěvují pouze děti, ale děti i se svými rodiči – obvykle matkami. Program Baby klubu probíhá od úterý do pátku a zaměřuje se na tvořivou výtvarnou činnost, pohybové aktivity či říkanky a pohádky. Rodiče s dětmi si mohou vybrat, který den Baby klub navštíví. Páteční program je specifický tím, že jeho součástí je cvičení pro děti s možností zapojení rodiče, výtvarná činnost v keramické dílně, či dopravní výchova.

Program Baby klubu se odvíjí od moderní pedagogiky batolecího a předškolního věku, která klade důraz na dítě, jeho přirozený vývoj a radostné prožívání dětství. Prostředí pro děti je přizpůsobeno jejich individuálním potřebám, i přesto však je nastavený určitý režim, který dítě i rodič musí dodržovat. Dítě se nenásilně zapojí do kolektivu, naučí se komunikovat nejen s vrstevníky, ale i s dospělými a osvojí si základní dovednosti, které bude potřebovat nejen při vstupu na základní školu.

Režim Baby klubu je flexibilní, tudíž umožňuje přizpůsobit program momentálním potřebám skupiny. Bere se ohled na dítě, jeho aktuální stav, únavu.

Pro děti a jejich rodiče je připraveno prostředí, které podněcuje fantazii. Mají možnost využít jak zařízení velkého sálu, který je uzpůsobený konání Baby klubu, tak i ostatních prostor DDM. Je možné využít kuchyňku, keramickou dílnu či velký divadelní sál s pódium.

Mimo areál DDM se pořádají vícedenní společné pobyty rodičů s dětmi v rekreačních zařízeních či víkendové akce. S pomocí DDM Baby klub pomáhá organizovat i jiné akce: Cesta za skřítkem Podzimníčkem, mikulášské besídky, karnevaly, zimní či letní pobyty pro rodiče a děti v Dolním Radíkově.

Program Baby klubu v prostorách DDM v Růžové ulici č. p. 10 probíhá každé úterý, středu a čtvrtky (kromě státních svátků a prázdnin) od 9.00 do 11.30 hodin. Páteční program

⁷⁸ Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková V., Pavlíková A.: *Pedagogika volného času*. Str. 122.

je odlišný, neboť je zaměřený na dopravní výchovu. Dopravní výchova určena předškolním dětem se odehrává ve velkém sále a divadelním sále. V divadelním sále jsou položeny velké pláty znázorňující asfaltovou silnici, děti po nich jezdí a učí se chovat v provozu a dopravní předpisy. Velkou výhodou je přenositelnost celé instalace.

Není nutné, aby rodič s dítětem přišel a odešel v přesně stanovenou dobu. Doba provozu klubu je orientační a rodiče s dětmi mají možnost kdykoliv přijít a kdykoliv odejít. Cena je stanovena na 50,- Kč za každé dítě od jednoho roku věku do šesti let.

DDM poskytuje členům kroužků mnohé výhody. Jednou z nich je snížení ceny Baby klubu pro pravidelné návštěvníky kroužků DDM na 20,- Kč. Členové kroužků mohou čerpat i další výhody, jakými jsou:

- volná účast na akcích Domu dětí a mládeže,
- slevy pobytových akcí v zařízeních Domu dětí a mládeže,
- využívání lyžařského vleku v Dolním Radíkově zdarma,
- sleva na letní tábor pro rodiče s dětmi.

V Baby klubu si každé dítě může hrát samo, nebo s ostatními dětmi. Může si půjčit jednu hračku, kterou si vezme a hraje si s ní. Jakmile ho hračka přestane bavit, nebo bude chtít hračku jinou, půjčenou hračku vrátí zpět na své místo a teprve potom si může vzít hračku jinou. Tímto se dítě učí pořádku a koexistenci v kolektivu ostatních dětí. Stejně tomu tak je i u výtvarné činnosti, kdy po skončení činnosti musí dítě umýt a utřít veškeré vybavení, které použilo, a vrátit je na určené místo.

Účast v činnostech Baby klubu je dobrovolná. Důležité je, aby se rodič i dítě cítili dobře. Je brán v úvahu momentální stav rodiče i dítěte.

11 Praktická část

Cílem praktické části této práce je popsat fungování volnočasového zařízení při Domě dětí a mládeže v Jindřichově Hradci a zjistit, jakým způsobem mají na rodiče a tvořivost dětí vliv zejména dramatické aktivity Baby klubu.

Zjišťování podkladů probíhalo i pomocí dotazníků, jež byly rozdány jednotlivým účastníkům lekcí Baby klubu a následně vyplněny. Kromě klasické dotazníkové metody byla použita i metoda pozorování. Jednalo se o pozorování jedné lekce Baby klubu. Pozorována byla zejména aktivita rodičů a dětí, jakým způsobem je kladen důraz na rozvoj dětské tvořivosti a jiných vlastností a schopností dítěte. Přiblížen je i projekt Tvoříme s pohádkou.

Pedagogové vyplňovali dotazníky (viz Příloha I.) samostatně. Otázky byly zaměřené na některá osobní data, vzdělání v oblasti dramatické výchovy, spokojenost s prací, kterou vykonávají, atp. Cílem bylo zjistit názory pedagogů na Baby klub, účastníky Baby klubu a možné připomínky, co by se ještě dalo změnit. V neposlední řadě byl zjišťován i jejich názor na důležitost a přínos dramatické výchovy na osobnost dítěte.

Druhá varianta dotazníků byla určena rodičům (viz Příloha II.) Otázky se týkaly nejen osobních dat, ale také jejich názoru na Baby klub, vedení, aktivity a možné připomínky vyjadřující jejich možnou kritiku. Součástí dotazníku pro rodiče byla i část věnovaná dětem. Rodiče kladli předepsané otázky svým dětem a následně je zaznamenávali do záznamových archů. Otázky se převážně týkaly zálib dětí z oblastí dramatické a výtvarné činnosti.

Dotazníky nebyly koncipované jako strukturované. Některé otázky neměly možnost vlastního vyjádření a dotazovaný vybíral pouze z předem definovaných odpovědí, jiné naopak daly možnost rodičům i pedagogům vyjádřit svůj názor. Část určena dětem obsahovala pouze otázky s volnými odpověďmi. Odpovědi se nedají kvantifikovat dle přesných ukazatelů, nelze proto veškeré informace zobrazit dle statistických metod pomocí tabulek či grafů.

11.1 Průběh lekce Baby klubu

Prostory, které má Baby klub k dispozici, jsou přímo uzpůsobené činností, jež budou děti vykonávat. Od 9.00 hodin je otevřena malá šatna. Zde mají rodiče i děti možnost odložit své svršky a pokračovat dále přes chodbu do velkého sálu, kde program začíná. Po obvodu této místnosti, v níž děti s rodiči tráví většinu času, jsou pověšené barevné obrázky. Podlaha velkého sálu je pokryta barevným kobercem s dětskými motivy. Po stranách sálu jsou postavené skříně, v nichž jsou uklizené hračky: stolní společenské hry, hračky pro děti nejrůznějšího věku, kočárky, odrážedla, míče, atd. K dispozici jsou také polštáře, na kterých si děti mohou hrát, nebo rodiče mohou odpočívat.

Rodiče mají k dispozici i křesla a konferenční stůl umístěný v rohu velkého sálu. Dětem jsou určeny dva nižší stolky s několika židličkami. Jeden z nich slouží výtvarné činnosti a druhý je určený ke stolování. Děti se tímto rozdělením učí hygieně práce a návykům, které uplatní i v domácím prostředí.

První aktivitou, kterou děti začínají, je výtvarná činnost. Děti dostanou potřebné pomůcky a mají za úkol vytvořit dle zadaného tématu v závislosti na ročním období, situaci, momentální náladě a složení účastníků nějaký výtvar (malování, kreslení, stříhání, lepení, barvení, vybarvování, atd.).

Výtvarný koutek zůstává po zkušenostech z minulých let přístupný po celou dobu konání Baby klubu. Podmínkou však zůstává, že pokud se již dítě nebude chtít výtvarně realizovat, musí po sobě uklidit místo, na kterém pracovalo. Děti i rodiče jsou někdy aktivitou natolik zaujati, že se jí věnují delší dobu, než je původně naplánované. Důležité je, aby činnost způsobovala radost nejen z výsledku, ale zejména z času, který tráví rodič s dítětem spolu.

V 9.45 hodin se otvírá divadelní sál, kde probíhají pohybové hry s míčem, s gymnastickými tyčemi, hra na sochy, tanečky, atd. Vzhledem k rozloze divadelního sálu, jež je několikrát větší než velký sál, je zde možnost provádět aktivity, které by ve velkém sále bylo možné vykonávat jen obtížně. V divadelním sále je možné užívat pomůcky, které vyžadují větší prostor: gymnastické koberce, prolézačky, překážková dráha, odrážedla, atd. Výběr aktivit je závislý mj. na věkovém složení skupiny.

Od 10.45 hodin se skupina přesouvá zpět do velkého sálu, kde se říkají říkadla a zpívají se písničky. Jedná se o aktivitu, jež má motivovat děti k další činnosti, kterou je vyprávění pohádek a příběhů.

Pohádka bývá většinou poslední činností Baby klubu v daném dni. Pedagog si sedne společně s rodiči a dětmi na koberec a začne se vyprávět pohádka. Pohádky se obvykle volí tak, aby děti bavily a byly pro ně přínosné. Příkladem pohádky, která patří mezi oblíbené, je pohádka O Perníkové chaloupce (viz Tvoříme s pohádkou). Po skončení této činnosti obvykle končí i Baby klub.

Obrázek 11-1 Dramatické aktivity ve velkém sále

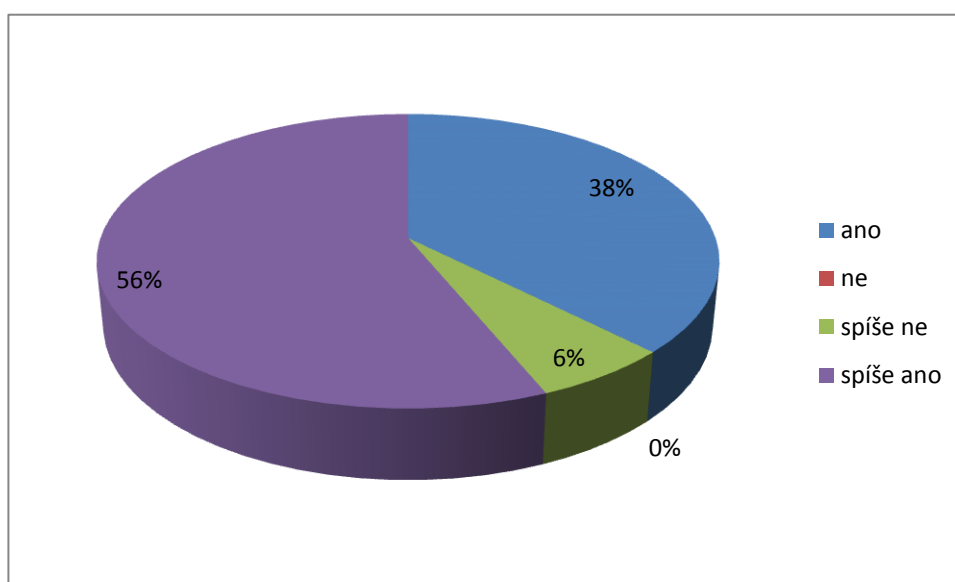
Zdroj: autor

11.2 Výsledky

Průměrný denní počet návštěvníků Baby klubu závisí na ročním období, v zimním období je návštěvnost vyšší vzhledem k nemožnosti venkovních aktivit rodičů s dětmi. Počet návštěvníků se pohybuje v rozmezí 15–20 denně. Počet dotazovaných rodičů je 46, pedagogů 3 a dětí 48.

Z dotazovaných navštěvuje Baby klub se svými dětmi pravidelně většina rodičů (94 %) (viz Graf 11-1). Někteří rodiče s dětmi navštěvují Baby klub pravidelně i dvakrát týdně. Většina rodičů přichází opakovaně i s dalším dítětem.

Graf 11-1: Navštěvujete pravidelně Baby klub?

Zdroj: autor

11.2.1 Pedagog

Celkem byli dotazovaní tři pedagogové. Ve všech případech se jednalo o ženy a všechny jsou starší 30let. Všechny ženy mají vyšší než středoškolské vzdělání – jedna vzdělání vyšší odborné, dvě vysokoškolské. Formální vzdělání z oblasti dramatické výchovy mají dvě dotazované.

Všechny dotazované jejich práce baví, shledávají ji smysluplnou a oceňují možnost seberealizace. Podmínky k vykonávání práce se jim jeví ve většině případů jako vynikající. Se způsobem organizace programu Baby klubu jsou spokojené, neboť organizace je již

prověřená lety praxe a různé činnosti jsou přirozeně rozloženy dle momentální nálady dětí a rodičů. Oceňují na této práci i získávání nových zkušeností a posun vpřed.

Jednou z připomínek, která se objevila ve dvou případech, je změna systému financování. Navrhují začlenit program Baby klubu do mimoškolního systému vzdělávání, s čímž by souvisela i finanční podpora z krajského úřadu, což by se kladně projevilo na vedení ostatních kroužků pořádaných DDM v Jindřichově Hradci, které se o finanční prostředky dělí s Baby klubem.

Vesměs však všechny dotazované uvádějí, že finanční prostředky na vedení klubu jsou dostačující a k realizaci aktivit Baby klubu postačují. S vyššími finančními prostředky by však byly další možnosti na ještě komfortnější vybavení a lepší služby. Drobou výtkou byl i názor, že by se mělo působení Baby klubu rozšířit na celý pracovní týden. Jeden nedostatek byl shledán i na straně ředitele DDM, který by dle názoru respondentů neměl tolik zasahovat do aktivit a průběhu Baby klubu.

Dle názorů dotazovaných mají děti nejraději tvořivé aktivity – zejména výtvarné, říkadla, tanečky, cvičení ve vzájemné spolupráci rodič-dítě. Rodiče dle jejich názorů nejvíce oceňují hry, divadlo, pohádky, prostorové motorické hry a interakci v rámci volné hry. Všechny aktivity se pozitivně projevují na socializaci dítěte. Dítě se kooperací s ostatními začleňuje do společnosti a učí se novým sociálním dovednostem. Učí se uklízet si po sobě hračky, učí se pravidelnému režimu a motorickým dovednostem.

Nejlepší výsledky jsou sledovány v oblasti výtvarné, dramatické a pohybové. Pro děti je vytvářeno podnětné prostředí s pomůckami, které slouží ke zdokonalování jejich schopností. Děti se samy rozhodnou, jak si s pomůckami pohrají a jak je využijí. Mají k dispozici kvalitní hračky. Dle svého zaměření má každá z dotazovaných oblíbenou jinou aktivitu s dětmi: říkadla, pohádky, keramické tvoření. Všechny však vedou k rozvoji tvořivosti dítěte.

Pedagog v Baby klubu funguje jinak než v klasickém vyučování. Do aktivit dětí zasahuje méně. Zapojuje se do činnosti zejména ve chvíli, kdy předvádí názornou ukázkou. Jeho zásah často záleží na věku dítěte a jeho zručnosti. K činnosti dětí je motivuje příkladem či názornou ukázkou. Mnohdy není motivace třeba, neboť děti činnosti skutečně baví a nejsou pro ně učení, ale zábavou. Děti jsou kultivovány používáním srozumitelných slov, krátkých vět a hlasem, jenž zní živě.

Rodiče při aktivitách často pomáhají, někdy je však třeba vybídnout je, aby nezasahovali příliš do tvořivé činnosti dětí. Cílem tvoření není dokonalý produkt, ale sama činnost, čemuž rodič často nerozumí a snaží se pomoci dítěti zhotovit dokonalý produkt.

Pedagog se snaží všem dětem věnovat stejnou pozornost, není to však nutné, neboť některé děti jsou spíše s rodiči a jsou na ně vzhledem k věku ještě velmi fixovány.

Dle dotazovaných mají děti rády divadlo a preferují zejména pohádky klasické, u nichž se klade důraz na přednes a dramatizaci. Nonsensevé pohádky nejsou mezi dětmi příliš oblíbené. Oblíbená však mají děti nonsensevá říkadla (rozpočítadlo: Ententýky dva špalíky). Nonsensevé pohádky jsou vzhledem k jejich věku pro děti, jichž se průzkum týkal, příliš složité, smutné a mnohdy i morbidní (Werich: Fimfárum).

Nejoblíbenějšími pohádkami jsou pohádky O Třech prasátkách, O Kůzlátkách, O Koblížkovi a O Perníkové chaloupce. Důvodem oblíbenosti je fakt, že ve většině z nich vystupují jako hlavní hrdinové zvířátka a všechny příběhy vždy dobře končí. Pohádku O Koblížkovi si děti oblíbily, neboť děti dostanou hned v úvodu na ochutnání koblíhy. Následně probíhá vyprávění příběhu prokládané simultánní dramatickou hrou se zástupnou loutkou a ostatními rekvizitami (vařečka, pánev, šátek). Závěr probíhá společnou dramatickou improvizací s učitelem v roli.

Do hraní divadla se někdy zapojují kromě dětí i rodiče. Mnohdy je to i z toho důvodu, že věk dětí není dostatečný na hraní divadla. Dítě však nepřijde zkrátka, stává se divákem, který je i přesto do divadelního představení zapojen. Může být zapojeno pomocí rekvizit, obrázků, atd.

V rámci Baby klubu často probíhá i výroba loutek pro dramatická představení. Vyrábějí se zejména loutky hadrové, vlněné, papírové a mnohdy i loutky z recyklovaných materiálů. Nejčastějšími druhy loutek jsou maňasci, prstové loutky, dlaňové loutky – dětem tohoto věku nejbližší a nejsnazší k ovládnutí. Děti se při výrobě loutek učí koordinovat pohyby a učí se pracovat s nejrůznějšími materiály, učí se lepit, skládat, stříhat, vázat, atp.

Velký přínos pro rodiče spatřují dotazovaní zejména v možnosti setkávat se spolu s ostatními rodiči v příjemném prostředí s nabídkou velmi kvalitních kreativních činností. Navíc si rodič odpočine od stereotypního prostředí a vidí dítě šťastné v kolektivu ostatních dětí. Výhodou pro děti je dle pedagogů setkání s ostatními dětmi, vytváření prvních vazeb

s ostatními dětmi mimo rodinu, osvojení nových dovedností a pravidel, která je nucené dodržovat.

Dotazované užívají i technického vybavení. Je používáno zejména zvukové techniky, která slouží v dramatické výchově při tanečcích, vyprávění a přehrávání pohádek a příběhů jako zvukový podklad.

Pro rozvoj dětské tvořivosti slouží říkadla, prostředí, výzdoba, výtvarné techniky, poslech hudby, názornost, rozhovor, hračky. Baby klub má k dispozici hračky z kvalitních materiálů vhodné pro všechny věkové kategorie. Pro děti batolecího věku jsou k dispozici hračky ze dřeva i z plastu. Jedná se o nejrůznější pohyblivé hračky, většinou jednoduše řešené, barevné, některé jsou zvukové či hudební. Děti předškolního věku si mohou hrát se stavebnicemi, skládkami, sestavovacími hrami, panenkami, atp.

Obrázek 11-2 Výtvarné aktivity Baby klubu

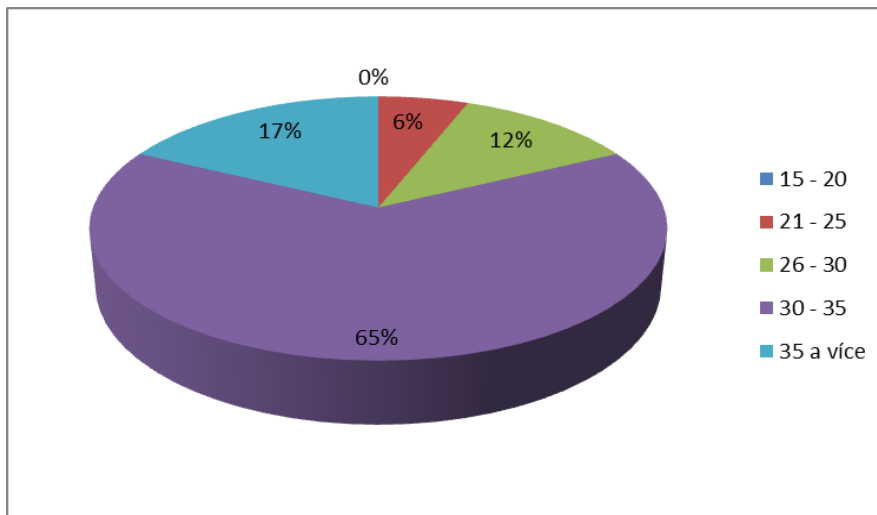

Zdroj: autor

11.2.2 Rodič

Celkově bylo dotazovaných 46 rodičů. Dotazovaní rodiče navštěvující Baby klub jsou ženy většinou ve věku nad 30 let (viz Graf 11-2).

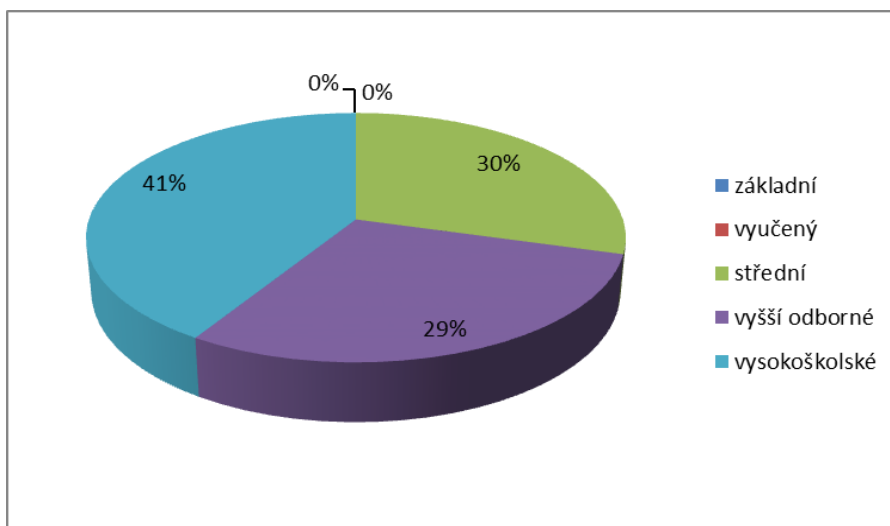
Graf 11-2: Věkové složení rodičů navštěvujících Baby klub

Zdroj: autor

Dosažené vzdělání je nejčastěji vysokoškolské. Žádná z dotazovaných nemá nejvyšší dosažené vzdělání základní ani není vyučený (viz Graf 11-3).

Graf 11-3: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů dětí navštěvujících Baby klub

Zdroj: autor

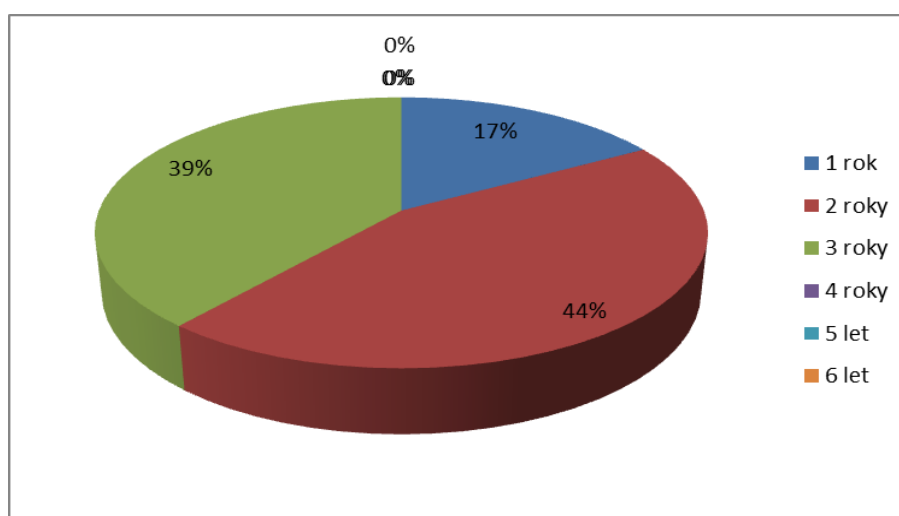
Prostředí Baby klubu shledávají respondenti pozitivně a vnímají ho jako velmi příjemné. Kladně hodnotí kreativní barevné provedení a pestrost vybízející k hraní a tvořivé činnosti dětí. Prostory jsou uklizené, čisté a útulné. Někteří z respondentů by přivítali více měkkých hracích ploch (kobereců, polštářů).

Dotazovaní hodnotí čas strávený v Baby klubu jako velmi přínosný nejen pro jejich dítě, ale i pro ně samotné. Dítě má možnost začlenit se do kolektivu, socializovat se, je v příjemném podnětném prostředí a má možnost naučit se něco nového pod dohledem zkušených pedagožek. Podnětné prostředí není však pouze pro děti, ale i rodiče se naučí nové přístupy, nové techniky nejen tvořivé, ale i pedagogicko-výchovné. Kladně hodnotí dotazování i setkávání se s ostatními rodiči, kdy mohou prodiskutovat mj. úspěchy či potíže svých dětí a zkonzultovat případné problémy nejen s výchovou, ale i se vzděláním. Dotazovaní stráví příjemně dopoledne se svými dětmi i přáteli a naruší tak stereotypní práce, které mnohdy působí frustračně.

Dotazovaní mají nejraději volnou zábavu s hračkami, které doma jejich dítě nemá, v čemž se shodují i s dětmi. Velice často se objevily názory, že by na Baby klubu nic neměnili, neboť jim vybavení připadá dostačující a program ideálně rozložený.

Nejoblíbenější aktivitou dětí je dle respondentů bazén s míčky, do kterého ústí klouzačka. Toto je ovlivněné zejména věkem dětí (viz Graf 11-4).

Graf 11-4: Věk dětí docházejících do Baby klubu

Zdroj: autor

Pro rozvoj řečových a komunikačních dovedností nejčastěji rodiče využívají doma společné čtení dětských knih, zpívání písniček, říkadla, hraní modelových situací (hra na...),. V Baby klubu pozitivně vnímají i další prostředky, které jsou zde používané navíc oproti jejich domácí výchově: recitování básniček, rytmizace, říkadla spojená s gesty, aktivity prováděné v divadelním sále a přehrávání pohádek. Veškeré tyto aktivity slouží k rozvoji řečových schopností dětí, představivosti, koordinace, tvořivosti.

Baby klub učí děti pravidelnému režimu, který je v domácím prostředí někdy problém dodržet. Děti jí v pravidelnou dobu na místech k tomu určených. Dítě se učí též smyslu pro pořádek, schopnosti dělit se o věci a základům hygieny práce. Může si hrát pouze s jednou hračkou, kterou musí vrátit na její místo, chce-li si půjčit hračku jinou. Dítě se učí i stravovacím návykům. Učí se stolovat v klidu na místě k tomu určeném – u jídelního stolečku.

Více než pětina dotazovaných (21 %) by vybavení Baby klubu doplnila o kávovar, který by ještě zpříjemnil návštěvníkům chvílky trávené v klubu. Dva dotazovaní by přivítali trávení času mimo budovu DDM v přírodě, pokud by bylo příznivé počasí. Jednou z výhod Baby klubu je však právě dostatečné zázemí, které je možné využívat i v době, kdy počasí není příliš příznivé pro venkovní pobyt.

Dotazovaní hodnotili veškeré aktivity Baby klubu velmi kladně nejen z hlediska pozitivních výsledků projevujících se na vývoji jejich dítěte, ale i z důvodů osobních. Rodiče často zůstanou u aktivit DDM i s nástupem dítěte do školy, neboť dítě často přihlásí do některého z kroužků.

11.2.3 Dítě

Děti, kterých se dotazování týká, jsou nejčastěji ve věku v rozmezí jednoho až tří let. Přestože služby Baby klubu slouží dětem ve věku od jednoho do šesti let, v době, kdy průzkum probíhal, klub starší děti nenavštěvovaly. Důvodem je úprava mateřské dovolené, kdy rodiče v současné době často tráví mnohem kratší dobu na mateřské dovolené než v minulých letech a velmi brzo se vracejí zpátky do zaměstnání – často i před třetím rokem věku dítěte. Vzhledem k tomu, že v Baby klubu je přítomnost rodiče podmínkou, musí své dítě v době pracovních povinností svěřit mateřským školkám.

Všechny děti, kterým byla položena otázka, odpověděly, že se do Baby klubu těší. Mnohdy zazněla dokonce odpověď, že se děti těší moc. Na otázku, která měla zjistit, na co se dítě nejvíc těší, několik dětí odpovědělo, že na tetu Lucku, čímž byl vyjádřen jejich pozitivní názor na pedagoga vedoucího Baby klub. Dalším vábidlem pro děti jsou ostatní děti, se kterými si mohou hrát a hračky, které ony samy doma nemají.

Děti, které vzhledem k věku, byly schopné odpovědět, často vyjádřily, že do Baby klubu chodí rády. Vykonávané činnosti je baví. Stejně odpovědi, jako se dostalo u rodičů, bylo zjištěno u dětí na otázku, kterou výtvarnou aktivitu mají děti nejraději. Nejoblíbenější dětskou aktivitou je malování prstovými barvami (73 %). Další oblíbenou činností je vytváření postaviček z různých materiálů. Starší děti rády stříhají, vystřihují a tvoří postavičky a pránička k různým příležitostem. Děti baví manuální práce s výsledkem, který mohou posléze použít k hraní, či k obdarování někoho, komu udělají radost.

Nejoblíbenější pohádku nelze přesně specifikovat, neboť děti neměly na výběr a mohly volit jakoukoliv pohádku. Mezi oblíbené dětské pohádky patří: O Plaváčkovi, O Perníkové chaloupce, O Pejskovi a kočičce, Červená Karkulka, O Třech prasátkách. Nejčastěji se objevovala pohádka O Třech prasátkách a Červené Karkulce.

Na otázku, zda mají děti rády divadlo, odpověděly všechny, že ano. Některé preferují pasivní sledování, jiné se raději podílejí na tvorbě divadla. Opět se odpovědi odvíjely od věku dětí. Děti mezi jedním a druhým rokem spíše pasivně sledovaly divadelní představení, děti tříleté už jsou schopné hrát s maňásky. Nejoblíbenější postavičkou jsou postavy zvířátek (pejsek, prasátko, vlk).

Některé děti (35 %) doma mají alespoň jednu vlastní loutku, se kterou si mohou hrát. Obvykle se jedná o postavy chlapečka a holčičky, Hurvínka, Jů, Hele, zvířátek, postavu Františka, atp. Pokud dítě loutku doma vlastní, s rodiči si i přehrávají různé pohádky a s loutkami si hrají.

Pozitivním zjištěním bylo, že pohádky čtou doma dětem všichni rodiče (100 %). V některých případech zazněla odpověď, že pohádky čte pouze maminka, jindy oba rodiče.

Děti se v Baby klubu nenudí a nabízené činnosti většinou neodmítají. U úkolů často vydrží cca 25 minut, což je běžná doba soustředění dětí. Učí se kategorizovat – třídit obrázky,

předměty, hračky apod. dle určitých kritérií. Vlastními slovy interpretují vyprávění nebo předkládané obrázky. Dovedou již předvídat závěr nějakého vyprávění.

Obrázek 11-3 Pohybové hry v divadelním sále

Zdroj: autor

11.3 Barevné dny

Specifikem čtvrtčních lekcí Baby klubu jsou tzv. barevné dny. Svět kolem je obklopený barvami a děti se tímto nejen učí a opakují barvy, ale navíc se učí vnímat poselství jednotlivých barev.

Barevné dny spočívají v tom, že týden dopředu zvolí pedagog barvu, do které se všichni následující týden obléknou. Některé výrazné barvy nejsou volené samostatně, ale v kombinaci s jinou barvou. Například samotná růžová nepůsobí dobrým dojmem. Někdy se záměrně zvolí i kombinace barev. Příkladem kombinace může být modrá s bílou – námořnický styl, červená s černou – čerti, apod.

Při této aktivitě se rozvíjí nejen tvořivost dětí, ale i rodičů a pedagogů, kteří musí improvizovat v případě, že zmíněná barva se v jejich šatníku nevyskytuje.

Většina čtvrtčních aktivit se tudíž často od zvolené barvy odvíjí. Výtvarné aktivity jsou volené dle barvy. V případě žluté barvy měly děti za úkol namalovat, vymodelovat, vystříhnout či vytrhat sluníčko. Měly k dispozici barevné papíry, nůžky, lepidla, fixy, pastelky a prstové barvy. Podle věku a momentální nálady děti zvolily patřičné prostředky. Nejčastěji byly volené prstové barvy a bílá čtvrtka. Po pohybových aktivitách bylo zvoleno říkadlo související s tématem:

Haló, haló,
voláme tě jaro,
voláme tě sluníčko,
zahřej nám tváře maličko,
haló, haló,
voláme tě sluníčko,
zahřej nám i zrníčko,
haló, haló.

Děti při „haló“ udělaly kornout z rukou a volaly, aby sluníčko přišlo. Po říkadle měly děti za úkol donést věc, která je žlutá. V místnosti byla spousta hraček, kostek a barevných

míčků. Poté následovalo povídání o tom, jaké další věci mohou být žluté. Následně se pedagog zeptal, kde si žlutou barvu děti neumí představit a proč.

Tematicky byla zvolena i následná pohádka: Zachráněné sluníčko. Pedagog se po skončení pohádky ptal dětí na otázky týkající se pohádky. Děti se měly zamyslet nad tím, zda to má sluníčko na světě snadné, proč se chtělo proletět po světě, co by se stalo, kdyby mu nikdo nepomohl, zda se dá žít bez sluníčka, či proč sluníčku pomohly dvě sýkorky a ne jen jedna.

Děti během barevných dnů rozvíjí pohybové dovednosti v oblasti jemné motoriky, verbální i neverbální komunikační dovednosti, představivost a fantazii v tvořivých činnostech.

11.4 Tvoříme s pohádkou

Tvoříme s pohádkou je projekt věnovaný dětem zejména batolecího věku. Jedná se o spojení několika aktivit, jež dohromady podněcují tvořivost dětí. Tento projekt lze aplikovat na různé příběhy a pohádky. Pro účely této práce byla použita jedna z nejoblíbenějších pohádek dětí – O Perníkové chaloupce.

Děti se po počáteční ranní výtvarné aktivitě věnovaly v divadelním sále pohybovým aktivitám. Poté se i s rodiči dostavily do velkého sálu, kde následuje říkání říkadla. Tato aktivita je motivační aktivitou k následnému vyprávění. Děti si sesedají na koberec či polštářky, začínají se říkat a předvádět říkadla.

Bylo zvoleno následující říkadlo:

Až já se natáhnu (děti se natáhnou),

až na strop dosáhnu (dají ruce nahoru).

Až já se skrčím (sednou si do dřepu),

do výšky skočím (děti vyskočí).

A pak se zatočím, celý svět roztočím (děti se točí dokola).

A pak si lehnu, ani se nehnu (děti si lehnou).

S některými dětmi batolecího věku, které nejsou schopné toto samy vykonávat, dělají patřičné pohyby rodiče. Následně si všichni lehají opět na polštáře nebo na koberec. Děti jsou motivované k další aktivitě.

Děti zavřou oči a pedagog se zeptá, co bude následovat. Mezitím dává dětem přivonět k perníčku. Děti se zavřenýma očima hádají, jaká bude další aktivita. Jakmile uhádnou, dostanou perníček. Perníčky dodají buď rodiče, nebo pedagog. Záleží na předchozí domluvě. Pokud se stane, že dítě neuhádne, či neví, než začne vyprávění, odměnu dostane též. Důvodem je mj. skutečnost, aby dítě poznalo, jak chutná skutečný perníček a spojilo si jeho chuť a vůni s vlastním vyprávěním pohádky. Poté začne vyprávění pohádky, během něhož použije pedagog rekvizity, které znázorňují jednotlivé postavy. Pro větší dramatičnost navíc mění hlasy. Navléká si šátek na hlavu, když představuje ježibabu, může použít prstové loutky jako představitele Jenička a Mařenky. Jindy některé děti bloudí v lese tvořeném ostatními

děti. Poté se vynoří ježibaba (pedagog se šátkem) s perníkovou chaloupkou (papírová rekvizita) a s pomocí těchto postav se příběh dokončí.

Po přečtení a odehrání celé pohádky následuje diskuse, která se týká jednotlivých postav vystupujících v pohádce. Největší pozornost je věnována postavě ježibaby. Děti mají následně za úkol napodobit, jak ježibaba mluví, pitvoří se, skřehotají. Tímto cvičením jsou procvičené mimické svaly – obličejová gymnastika.

Z rozhovoru se rozvíjí pantomima, kdy děti předvádějí, jak ježibaba chodí, jak vyhlíží děti, jak zatápí v peci, jak se tváří, jak dětem vyhrožuje, atd. Děti převezmou roli ježibaby a chovají se tak, jak by se podle nich chovala ona sama. Nemusí se zaměřovat jen na to, co dělá, ale i na její fyzické rysy. Snaží se zobrazit beze slov, že ježibaba je bezzubá, nahrbená, kulhavá, hluchá, atd. Děti se učí pantomimicky vyjádřit některé vlastnosti a fyzické rysy. Učí se neverbálnímu vyjadřování pomocí gest, mimiky a posturologie. Zesměšňováním strašidelné postavy a hraním si na ni se děti zbavují potenciálního strachu a optimisticky končí Baby klub.

Během následující lekce Baby klubu (obvykle následující týden) na dramatizaci pohádky navazuje výtvarná činnost. Úkolem dětí a rodičů je vytvořit loutku ježibaby z pohádky O Perníkové chaloupce. Děti si vzpomenou na vyprávění pohádky a následnou pantomimickou zábavu a své představy o ježibabě promítnou do výroby loutky. Vyrábí se obvykle prstové loutky z papíru, textilu, barev, vlny, atd., ale je možné vyrábět i loutky vařečkové.

Toto je pouze jedna z variant, existuje velké množství modifikací, záleží na nejrůznějších aspektech, která varianta je momentálně zvolena. Nelze vždy předpokládat, jak se bude situace vyvíjet, neboť každá skupina reaguje jinak a každé dítě je originál. Je proto třeba reagovat rychle a přizpůsobit se momentální situaci.

11.4.1 Realizace

Projekt Tvoření s pohádkou byl realizovaný 12. a 19. prosince 2013 z praktických důvodů. Rodiče mohli s dětmi perníčky v předvánočním čase péct či zdobit doma a poté mohli perníčky po předchozí domluvě donést jako rekvizitu.

Program začal v obvyklou dobu. Dostavilo se 18 rodičů a 19 dětí. Po převlečení v šatně se věnovali úvodní výtvarné aktivitě týkající se blížících se Vánoc. S dětmi a rodiči se

pedagog posadí kolem pracovního stolu, kde jsou již připravené pomůcky: nůžky, papíry. Povídají si o tom, jak padá sníh z mraků, jak se pohybují sněhové vločky. Poté děti na bílý papír obkreslily talíř a kruh vystříhly. Vystřížený kruh následně přeložily napůl a pak ještě napůl, aby vznikl trojúhelník. Následně ze všech okrajů trojúhelníku děti vystřihávaly malé kousky papíru. Jakmile dítě skončilo, rodiče kruh rozložili a objevila se sněhová vločka.

Poté se rodiče s dětmi odebrali do divadelního sálu, kde probíhaly pohybové hry. Dva rodiče se dvěma dětmi se dál věnovali výtvarné činnosti. V divadelním sále byla připravena překážková dráha z jednoduchých překážek pro přeskočení, proběhnutí, přeběhnutí. Děti vybíhaly na trať v pravidelných intervalech. První překážkou bylo přeskočení obounož dvou hrazdiček vysokých 20 cm, poté se dítě přesunulo k vyztuženému textilnímu tunelu, který muselo skrčené proběhnout, následující překážka byla přeběhnutí po lavičce. Posledním stanovištěm byla gymnastická žíněnka, kterou muselo dítě překonat jakýmkoliv pohybem, nesmělo se ovšem zvednout ze země. Jakmile byla tato aktivita splněná, děti si mohly půjčit hračky a hrát si v divadelním sále. Čtyři děti si půjčily odrážedla, se kterými projížděly slalomovou dráhu vytvořenou rodiči. Ostatní děti si hrály na gymnastické žíněnce s kostkami.

Následně se v 10.40 hodin skupina přesouvá zpátky do velkého sálu, kde už je vše připravené na motivační říkadla a následně pohádku. Rodiče se s dětmi posadili do kruhu na polštářky. Děti se pomalu uklidňují a pedagog začíná říkat spolu s rodiči říkadlo, které znají již z předchozích hodin. Pro nově příchozí je připravený papír, na němž je říkadlo natištěné. Říkadlo: *Až já se natáhnou.* Děti, rodiče i pedagog si stoupají a natahují ruce. *Až na strop dosáhnou.* Všichni se snaží dosáhnout až na strop. Děti se natahují a některé se snaží i poskočit, aby byly co nejvyšší. Rodiče s menšími dětmi stojí a drží děti v náruči. *Až já se skrčím.* Všichni si sednou do dřepu. Některé děti se snaží schoulit se do co nejmenšího klubíčka a zakrývají si rukama hlavu. *Do výšky skočím.* Děti vyskakují. Rodiče s dětmi si stoupají a většina jen mírně poskočí. *A pak se zatočím, celý svět roztočím.* Všichni se zatočí. Děti, které předvádějí samotné, se točí i několikrát. Rodiče s dětmi se točí pomaleji a někteří zvedají děti do výšky. Většina zúčastněných se směje. *A pak si lehnu, ani se nehnu.* Všichni si lehnou na polštáře nebo na koberec a uklidňují se. Děti i rodiče se smějí a vypadají spokojeně.

Následuje vlastní dramatizace příběhu. Pedagog dětem řekne, aby zavřely oči. Všechny děti zavrou oči, některé se snaží držet zavřená víčka velmi urputně. Rodiče dětem dávají přičichnout k perníčkům. Děti, které poznaly, hlasitě vykřikují. Čímž je uhádnuto velmi rychle, jaká aktivita bude následovat.

Pedagog přinese rekvizitu – perníkovou chaloupku – vytvořenou z papíru a vyjme z ní dva maňásky. Chlapečka – Jeníček a holčičku – Mařenku. Dvě děti dostávají za úkol hrát postavičky. Nandávají si maňásky na ruku s velmi důležitými výrazy na obličejích. Pedagog začne číst pohádku. Ostatní děti a rodiče si mezitím pochutnávají na perníčcích. V pasážích, kde vystupuje ježibaba, si pedagog nasazuje na hlavu šátek, mění hlas i výraz obličeje. Pedagog se šátkem na hlavě chodí mezi dětmi a zkouší, zda jsou děti vhodné k upečení v peci. Píchá je jemně prstem do žeber a zkouší na prstíčku, jestli je dostatečně tučný. Některé děti se mračí, některé si zakrývají obličej. Děti, které vedou loutky, sedí u pedagoga a předvádějí, co jim říká – nechají se vykrmovat, sedají na lopatu, atd.

Po skončení pohádky je čas na diskusi o ježibabě. Když se pedagog ptá, jaká ježibaba je, děti se překřikují. Nejčastěji padají vlastnosti: zlá, ošklivá, stará, šeredná, s bradavicí,... Poté následuje pantomimické vyjádření jejich vlastností a jejího zjevu. Děti se pitvoří a vydávají různé skřeky. Snaží se vystihnout ji. Jednoleté děti se do aktivity zapojují jen pasivně. Děti se smějí a rozhodně nepocítují strach z ježibaby. Když se děti uklidní, Baby klub končí a odcházejí domů.

Následující týden (19. prosince 2013) je první aktivita věnována výtvarné činnosti související s činností z předchozího týdne. Děti s rodiči mají za úkol vytvořit prstovou loutku ježibaby. K dispozici mají barevné papíry, lepidlo, barvy, nůžky, izolepy. Děti vzpomínají, jak minulý týden hrály ježibaby a začínají běhat po místnosti a předvádět, co dělaly předchozí týden. Po chvíli se uklidňují a usedají k práci. Děti i rodiče pracují bez předlohy. Pedagog ukáže pouze vzor, jak by mohl výtvarník vypadat, ale žádnou předkreslenou šablonu neposkytne. Pedagog je případně k dispozici, kdyby si rodiče s dětmi nevěděli rady. Většina rodičů si tvořivou činnost pochvaluje, neboť tvrdí, že je nutí přemýšlet a být kreativní. Jakmile činnost skončí, nasazují si děti loutky na prsty a běhají s nimi při pohybových hrách v divadelním sále.

11.4.2 Shrnutí

Pohádka O Perníkové chaloupce byla volena, protože je u dětí oblíbená a v předvánočním čase je možnost použít jako rekvizitu domácí zdobené perníčky. S dětmi byla realizována i v jiném provedení, tudíž pohádku většina dětí znala, ale neznala tuto verzi dramaturgie. Byla zvolena kombinace hraného a loutkového divadla. Hranou část obstaral pedagog a loutkovou část vybrané děti. K loutkové realizaci byl zvolen maňásek z důvodu věku dětí a snadné ovladatelnosti loutky.

Během trvání projektu byly děti velice zaujaté a ve většině případů i ukázněné. Výjimkou byla situace, kdy měly děti hádat, jaká aktivita bude následovat. Děti se překřikovaly, a některé z nich tudíž neměly možnost zapojit se do hádání. Přestože nebyly většinu času řízené pedagogem, vykonávaly činnosti, jež měly. Děti se nechovaly agresivně, v činnostech spolupracovaly a navzájem si pomáhaly.

Při výtvarné činnosti se učily trpělivosti, zdokonalování koordinace pohybů, posilovaly sebedůvěru a získaly pocit dobře vykonané práce. Pracovaly na uceleném projektu, od kterého se sice mohly odpoutat a zase se k němu vracely. Učily se sedět v klidu, soustředit se a přitom se nenudit. Pracovaly samostatně, ale zároveň měly možnost požádat o radu či pomoc. Rodič se naopak učil pouze pomáhat a nedělat veškerou práci místo dítěte. Vyrobenu loutku si dítě nechá a doma při hře s loutkami za své postavičky může promlouvat a rozvíjet si představivost a představu o sociálním chování.

Během dramatizace procvičilo jak obličejové svaly, tak celkově tělo. Pohybové hry zlepšily motoriku i fyzickou kondici dětí. Při pantomimě se děti snažily napodobit reálné pohyby a vlastnosti, čímž se učily vybírat a zobecňovat. Děti se vcitují do herních situací a učí se na ně reagovat. Reagují na pedagoga i na nastalou situaci. Hra je ústředním principem dramatické výchovy.

Obrázek 11-4 Dramatická činnost Baby klubu

Zdroj: autor

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda má dramatická výchova uskutečňovaná ve volnočasových zařízeních vliv na tvořivost dětí. Vyhodnocením dotazníků a pozorováním bylo zjištěno, že činnosti volnočasového zařízení mají pozitivní vliv na jedince. Pozorováním i dotazováním rodičů, dětí i pedagogů bylo zjištěno, že děti jsou schopné postupným nácvikem tvořivě reagovat. Dětem, které navštěvují Baby klub soustavně delší dobu, se zlepšila motorika, jsou schopné lépe komunikovat a existovat ve společnosti ostatních dětí. Nemají problém projevit se v kolektivu, jsou vstřícnější a tvořivější, než děti, které přicházejí do Baby klubu poprvé. Jsou schopné nastoupit do kolektivu dětí v mateřské škole, neboť umí fungovat ve skupině dětí stejného věku.

Tvořivost u dětí je v Baby klubu podporována tvořivou hrou, při které je důležitá hra sama, nikoliv výsledek činnosti. Při pohybových hrách i výtvarné činnosti je podstatné, aby si dítě správně vedlo během prováděné činnosti. Kladně se hodnotí jakékoliv originální řešení či vlastní nápad. Baby klub svými aktivitami rozvíjí inspiraci, fantazii i intuici.

Jedincem, na kterého má pozitivní vliv volnočasové zařízení, není myšleno pouze dítě, ale může jím být i rodič či pedagog. Unavený a frustrovaný rodič není schopný svou rodičovskou roli hrát dobře, proto má k dispozici podnětné prostředí Baby klubu, kde se může inspirovat či si odpočinout, zatímco dítě se učí novým dovednostem a znalostem. Uvolněný rodič se pak může mnohem efektivněji věnovat svému dítěti a podněcovat v něm tvořivost i v domácím prostředí. Další výhodou je i fakt, že dítě tráví s rodičem čas společně, a tím si vytvářejí společné vzpomínky a zážitky.

V této práci se potvrzuje souvislost mezi dramatem a dramatickou výchovou. V obou disciplínách se mohou využívat improvizace, loutky, kostýmy, hraní rolí a fikční světy. Drama i dramatická výchova mají vliv na jedince, jeho představitost, schopnost vytváření souvislostí, paměť, formování osobnosti a v neposlední řadě i na tvořivost. Při prožívání modelových situací, které mají silný citový náboj, si dítě osvojuje požadované chování v situacích skutečných.

Poznatky shrnuté v teoretické části lze díky dobrému zázemí a kvalitním pedagogům realizovat v praxi velmi dobře. Baby klub vychází vstříc požadavkům rodičů i dětí a díky vzájemné komunikaci je přínosem pro všechny zúčastněné. Je tu pro děti a jejich rodiče, nabízí jim zázemí pro činnosti, jež v domácím prostředí nelze příliš dobře realizovat, pro

setkávání se s lidmi, se kterými by se jinde nesetkali. Dává jim možnost rozvíjet schopnosti a dovednosti, o kterých nemají mnohdy ani tušení.

Práce se zabývá i projektem Tvoříme s pohádkou, který ukazuje, že dramatická výchova má vliv nejen na tvořivost dětí. Děti se díky projektu učí improvizaci při pantomimickém vyjadřování vnitřních i vnějších charakterových rysů postavy, zdokonalují své motorické dovednosti při manipulaci s loutkou, či sebou samým, orientují se v prostoru a uvědomují si samy sebe. Výtvarné činnosti zlepšují motorické schopnosti i tvůrčí schopnosti jedinců. Dramatická výchova zlepšuje také paměť, která se cvičí nejen vzpomínáním na to, co probíhalo v předchozích lekcích Baby klubu. Dítě se učí spojovat si souvislosti. Vyjadřovací schopnosti jsou cvičené nenásilným a živým vyprávěním příběhů a řízenými diskusemi po dramatizaci pohádek.

Dramatická výchova učí děti nenahlížet na věci ryze prakticky, ale podněcuje jejich fantazii a rozvíjí smysl pro krásno. Díky vlivu dramatické výchovy je možné formovat vkus dítěte a učit ho, aby mělo umění rádo a bralo ho jako součást svého života. Při vlastní dramatizaci se děti setkávají s rekvizitami, které znázorňují jednotlivé postavy, a pouhá jedna věc stačí, aby si dítě představilo postavu celou. Učí se domýšlet situace a vytvářet si představu o světě.

Veškeré aktivity dramatické výchovy jsou dobrovolné, probíhají formou hry, nenásilně, tudíž si dítě ani nevšimne, že je vzděláváno a vychovááno. Děti chodí do Baby klubu rády, nacházejí zde nové kamarády a vytvářejí si první sociální vazby s lidmi mimo nejbližší rodinu. Mnozí rodiče se vrací do Baby klubu i se svými dalšími dětmi, zatímco jejich starší děti již navštěvují kroužky DDM v Jindřichově Hradci.

Práci s dětmi není možné vždy kvantifikovat, neboť mnohdy neexistují objektivní ukazatele. Každé dítě je originál, proto je nutné přistupovat i k výsledkům s nadhledem a netrvat na striktních statistických výsledcích. Vzhledem k velmi nízkému věku dětí navštěvujících Baby klub není možné přesně doložit posun v jejich tvořivosti. Činnosti jsou volené tak, aby je byly schopné děti batolecího věku zvládnout, pobavit se a naučit se něco nového. Jednotlivé aktivity Baby klubu na sebe často navazují. Je však velmi složité tuto návaznost dodržovat i z důvodu nepravidelné docházky některých rodičů a dětí.

Tvořivost je podporována i dalšími aktivitami Domu dětí a mládeže, který děti často navštěvují i v době, kdy již dosáhly mladší či starší školní věk. Mají možnost pokračovat

v rozvoji tvořivosti v keramických, výtvarných, dramatických či pohybových kroužcích. Zde již je mnohem snazší provádět na sebe navazující činnosti vzhledem ke stejnému věku účastníků kroužku a jejich podobným znalostem a schopnostem.

Práce v Baby klubu je velmi podnětná a inspirující. Je důležité vidět, že tato činnost není zbytečná a má vliv nejen na děti a na jejich rodiče, ale i na pedagogy. Tvořivost je jednou z mnoha schopností, kterou je dramatická výchova schopná ovlivnit. Tvořiví jedinci jsou velkým přínosem pro společnost, která by se bez nich nemohla rozvíjet a stagnovala by. Volnočasová zařízení by neměla být podceňována. Bylo by velmi vhodné, kdyby byly prvky dramatické výchovy užívány mnohem četněji i na základních a středních školách.

Seznam použitých zdrojů

- BALAJKA, BOHUŠ.** *Přehledné dějiny literatury I.* Praha : SPN, 1970. ISBN neuvedeno.
- BAUER, ALOIS.** *Literatura na dlani – přehled světové a české literatury s ukázkami textů.* Olomouc : Rubico, 2005. ISBN 80-85839-69-5
- ERKERT, ANDREA.** *Hry pro usměrňování agresivity : 100 námětů pro činnosti.* Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-938-0.
- GARDOŠOVÁ, JULIANA.** *Vzdělávací program Začít spolu : metodický průvodce pro předškolní vzdělávání.* Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-815-5.
- HLAVSA, JAROSLAV.** *Psychologické metody výchovy k tvořivosti.* Praha : Státní pedagogická nakladatelství, 1986. ISBN neuvedeno.
- KAUFMANNOVÁ-HUBEROVÁ, GERTRUD:** *Děti potřebují rituály.* Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-203-3.
- KLIMEŠ, LUMÍR.** *Česká fonetika.* Plzeň : Pedagogická fakulta, 1983. 3. vydání.
- KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B.** *Předškolní a primární pedagogika.* Praha : Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.
- KOLEKTIV AUTORŮ.** *Akademický slovník cizích slov.* Praha : Academia, 2001. ISBN 80-200-0982-5.
- KÖNIGOVÁ, MARIE.** *Tvořivost - techniky a cvičení.* Praha : Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1652-7.
- LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J.** *Tvořivé vyučování.* Praha : Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0374-2.
- MACKOVÁ, SILVA.** *Dramatická výchova.* Brno : JAMU, 2004. ISBN 80-85429-93-4.
- MACHKOVÁ, EVA.** *Metodika dramatické výchovy.* Praha - Ústí nad Orlicí : Artama, 1992. ISBN 80-7068-041-5.
- MACHKOVÁ, EVA.** *Základy dramatické výchovy.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1980. ISBN neuvedeno.
- MACHKOVÁ, EVA.** *Úvod do studia dramatické výchovy.* Praha : IPOS, 1998, ISBN 80-7068-103-9.
- MACHKOVÁ, EVA.** *Projekty dramatické výchovy pro mladší školní věk.* Praha : Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0374.
- MARUŠÁK, R., KRÁLOVÁ, O., RODRIGUEZOVÁ, V.:** *Dramatická výchova v kurikulu současné školy.* Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-472-4.

MÉGRIER, DOMINIQUE. *100 námětů pro dramatickou výchovu.* Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-288-2.

MERTIN, VÁCLAV: *Výchovné maličkosti.* Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-857-9.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času.* Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PAUSEWANGOVÁ, ELFRIEDE. *100 her k rozvoji tvořivosti v předškolním a mladším školním věku.* Praha : Portál, 1992. ISBN 80-85282-28-3.

RYBÁŘOVÁ, DAGMAR. *Loutka při práci v mateřské škole.* Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta pedagogická. Učitelství pro mateřské školy.

ŠIMANOVÁ, HANA. *Dramatická výchova v mateřské škole.* Praha : Městská knihovna, 1992. Svazek 10. ISBN neuvedeno.

ŠŤASTNÝ, RADKO. *Čeští spisovatelé deseti století.* Praha : SPN, 1974. ISBN neuvedeno.

ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami.* Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-355-2.

VÁGNEROVÁ, MARIE. *Vývojová psychologie.* Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VONDRUŠKOVÁ, A., SKOPOVÁ, K. *Jednoduché loutky.* Praha : Grada, 2004. ISBN 80-247-0892-2.

Vondrušková, A., Skopová, K. *Jednoduché loutky.* Str. 8–10. Digitální knihovna Filosofické fakulty Masarykovy univerzity [Online]. [Citace: 14. únor 2014.] [www.digilib.phil.muni.cz](http://digilib.phil.muni.cz). [Online]. <http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/122513/SpisyFF_287-1992-1_9.pdf>.

Loutkář [Online]. www.loutkar.eu. [Citace: 16. únor 2014.]. Dostupné z WWW: <<http://www.loutkar.eu/index.php?o>>.

Loutkář [Online]. www.loutkar.eu. [Citace: 18. únor 2014.]. Dostupné z WWW: <<http://www.loutkar.eu/index.php?id=3>>.

Zlaté ruce [Online]. www.zlateruce.com. [Citace: 24. leden 2014.]. Dostupné z WWW: <<http://www.zlateruce.com/clanek/1-2--druhy-loutek/>>.

Krejčí Jakub [Online]. www.kuba.cz. [Citace: 24. února 2014.]. Dostupné z WWW: <<http://kuba.cz/co-je-loutka>>.

Seznam příloh

- Příloha I. Dotazník pro pedagoga
- Příloha II. Dotazník pro rodiče a děti
- Seznam grafů
- Seznam obrázků

Příloha I.

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Ráda bych Vás požádala o vyplnění několika otázek, které budou sloužit jako podklad pro mou bakalářskou práci. Dotazník je anonymní a informace, které mi sdělíte, poslouží pouze ke zpracování práce. Děkuji za čas, který jste mi ochotni věnovat.

Dominová Lucie

Správnou odpověď, prosím, zaškrtněte.

1. Jste: muž – žena
2. Jaký je váš věk:
 - 15 – 20
 - 21 – 25
 - 26 – 30
 - 30 – 35
 - 35 – více
3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání
 - základní
 - vyučení
 - střední
 - vyšší odborné
 - vysokoškolské
4. Jak dlouho vedete Baby klub? _____
5. Věnujete se i jiné pedagogické činnosti?
 - Ne
 - Ano – jaké _____
6. Kolik dětí průměrně chodí denně do Baby klubu? _____
7. Přicházejí rodiče opakovaně? (s dalším dítětem)
 - Ne
 - Ano někteří
 - Ano všichni
8. Je docházka rodičů a dětí spíše pravidelná?
 - Ne
 - Ano:
 - každý den
 - jednou týdně
 - více než jednou týdně
9. Je docházka rodičů a dětí závislá na ročním období?
 - Ne
 - Ano
10. Baví Vás Vaše práce?
 - Ne
 - Spíše ne
 - Spíše ano
 - Ano
11. Máte pocit, že je vaše práce smysluplná?
 - Ne
 - Spíše ne
 - Spíše ano
 - Ano
12. Jaké jsou podmínky k vykonávání vaší práce?
 - Nedostačující
 - Spíše dostačující
 - Dostačující
 - VynikajícíCo byste změnili: _____
13. Máte dostatek prostředků k realizaci aktivit Baby klubu?
 - Ne
 - Spíše ne Spíše ano
 - AnoVlastní názor: _____
14. Máte volné ruce k seberealizaci?
 - Ne
 - Spíše ne
 - Spíše ano
 - AnoVlastní názor: _____
15. Jaké aktivity v Baby klubu dělají nejraději dle Vašeho názoru:
 - rodiče:
 - děti:
16. Jak moc zasahuje pedagog do aktivit v Baby klubu:
 - rodiče:
 - dětí:

17. Máte vzdělání v oblasti dramatické výchovy?

- Ano
 Ne

18. Absolvovali jste nějaký kurz dramatické výchovy?

- Ano: jaký _____
 Ne

19. Jste spokojený/á se způsobem organizace Baby klubu?

- Ano: proč _____
 Ne: proč _____

20. Jaké pohádky mají děti nejraději a proč?

21. Vyrábějí děti v Baby klubu loutky?

- Ne
 Ano

Jaké loutky _____
Jakými způsoby _____

22. Pomáháte dětem při tvoření?

- Ne
 Spíše ne
 Spíše ano
 Ano: do jaké míry _____

23. Pomáhají dětem při tvoření rodiče?

- Ne
 Spíše ne
 Spíše ano
 Ano

24. Hrají děti rády divadlo?

- Ne
 Spíše ne
 Spíše ano
 Ano

25. Zapojují se do hraní divadla i rodiče?

- Ne
 Spíše ne
 Spíše ano
 Ano

26. Co by se podle Vás dalo na Baby klubu vylepšit?

27. Jaký přínos má Baby klub podle Vás pro:
Rodiče
Dítě
Vás

28. Jaké aktivity se daří realizovat s největším úspěchem:

- výtvarné
 dramatické
 pohybové
 hudební
 jiné: _____

29. Jak vytváříte podnětné prostředí pro děti:

30. Věnujete všem dětem zhruba stejný čas a námahu?

- Ne
 Spíše ne
 Spíše ano
 Ano

31. Využíváte při Vaší práci počítačové vybavení?

- Ne
 Ano: při jaké činnosti:

32. Jak motivujete děti, aby pracovaly

33. Dokážete, aby váš hlas zněl živě?

- Ne
 Spíše ne
 Spíše ano
 Ano

34. Užíváte srozumitelná slova a krátké věty?

- Ne
 Spíše ne
 Spíše ano
 Ano

35. Jaké techniky používáte pro rozvoj dětské fantazie?

36. Kterou z aktivit máte nejraději Vy a proč:

37. Spatřujete přínos v dramatické výchově?

- Ne
- Spíše ne
- Spíše ano
- Ano

Děkuji za vyplnění ☺

L. D.

Příloha II.

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Ráda bych Vás požádala o vyplnění několika otázek, které budou sloužit jako podklad pro mou bakalářskou práci. Dotazník je anonymní a informace, které mi sdělíte, poslouží pouze ke zpracování práce. Děkuji za čas, který jste mi ochotni věnovat.

Dominová Lucie

Správnou odpověď, prosím, zaškrtněte.

Dotazník:

Rodič

1. Jste: muž – žena
2. Jaký je Váš věk:
 - 15 – 20
 - 21 – 25
 - 26 – 30
 - 30 – 35
 - 35 – více
3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - základní
 - vyučení
 - střední
 - vyšší odborné
 - vysokoškolské
4. Jaký je věk vašeho dítěte? _____
5. Pohlaví dítěte:
 - dívka
 - chlapec
6. Chodíte do Baby klubu pravidelně?
 - Ne
 - Spíše ne
 - Spíše ano
 - Ano: jak často _____
7. Jak na vás působí prostředí Baby klubu?

8. Je vybavení Baby klubu dostačující?
 - Ne: co chybí _____
 - Spíše ne
 - Spíše ano
 - Ano
9. Chodíte do Baby klubu rád/a?
 - Ne
 - Spíše ne
 - Spíše ano
 - Ano
10. Které aktivity v Baby klubu máte nejraději?

11. Kterou aktivitu má podle Vás nejraději Vaše dítě?

12. Je čas pro Vás čas strávený v Baby klubu přínosem?
 - Ne
 - Spíše ne
 - Spíše ano
 - AnoZdůvodněte svou odpověď:

13. Je čas strávený v Baby klubu přínosem pro Vaše dítě?
 - Ne
 - Spíše ne
 - Spíše ano
 - AnoZdůvodněte svou odpověď:

14. Využíváte možnosti víkendových aktivit Baby klubu?
 - Ne
 - Spíše ne
 - Spíše ano
 - Ano

15. Má/mělo Vaše dítě nějaké obtíže s rozvojem řeči?
- ano, začalo mluvit později než ostatní děti
 - ano, obtížně zvládalo výslovnost jednotlivých hlásek
 - ano, objevilo se u něho zadržávání v řeči
 - ano, jiné obtíže:

 - ne

20. Pokud ne, chce Vaše dítě loutkové divadlo?
- ano
 - ne

16. Jaké materiály a přístupy pro rozvoj řečových a komunikačních dovedností u svého dítěte využíváte? (Lze označit i více možností)
- společné čtení z dětských knih
 - zpívání písniček
 - modelové situace (hry na školu, na zubaře apod.)
 - recitování básniček
 - rytmizace (rozklad slov)
 - jiné, uveďte prosím, které

17. Jaké materiály a přístupy jsou užívány v Baby klubu? (Lze označit i více možností)
- společné čtení z dětských knih
 - zpívání písniček
 - modelové situace (hry na školu, na zubaře apod.)
 - recitování básniček
 - rytmizace (rozklad slov)
 - jiné, uveďte prosím, které:

18. Jaké materiály a přístupy byste v Baby klubu ještě uvítali?
- _____

19. Máte doma loutkové divadlo?
- ano
 - ne

V tabulce zaškrtněte, prosím, jednu možnost.

Vaše dítě:	nikdy	občas	často	téměř vždy
dovede kategorizovat - třídit obrázky, předměty, hračky apod. podle určitých kritérií.				
vydrží u hry nebo úkolu, který řeší, alespoň 25 minut.				
dovede nakreslit postavu člověka.				
dovede vlastními slovy interpretovat vyprávění nebo předkládané obrázky.				
dovede předvídat závěr nějakého vyprávění.				
navrhuje řešení problémů, o nichž se s dětmi ve třídě hovoří.				
klade množství otázek a je zvědavé.				
vyslovuje kritický úsudek, pochybnosti.				
začalo mluvit velmi brzy.				
má bohatou slovní zásobu.				
používá již i cizí slova, a to správně.				
v kolektivu stejně starých dětí je uzavřenější.				
pro rozhovor vyhledává starší děti a dospělé.				
dovede soustředěně pozorovat a naslouchat.				
projevuje překvapivě vyspělý a samostatný úsudek.				
zajímá ho, jak věci fungují, chce všemu porozumět.				
vyptává se příliš, potřebuje sdělovat své názory, takže může působit až neukázněně.				
při hře vymýšlí stále něco nového, různé obměny.				
přizpůsobuje se snadno novým situacím.				
na jeho chování v Baby klubu je znát, že je tam rád.				
v Baby klubu se nudí při běžných hrách, odmítá nabízené činnosti.				
spolupracuje, je snadné s ním vyjít.				
má sklon vést druhé a řídit činnosti, kterých se účastní.				
má jiné zájmy než jeho vrstevníci.				
nesnáší příliš autoritativní chování dospělých.				
je pohybově neklidné, působí jako hyperaktivní.				
prohlíží si knihy, jež mu poskytují nové informace.				
výborně si pamatuje, má mnohem více znalostí než jiné stejně staré děti.				
je stále velmi aktivní, má hodně energie.				
má velkou představivost, vymýšlí si příběhy.				
přemýšlí nad abstraktními tématy (čas, smrt).				
dělá si více starostí než jiné děti, je úzkostné.				
má výrazný smysl pro spravedlnost.				

Dotazník: /zaznamenejte, prosím, odpověď/

dítě:

Chodíš rád do Baby klubu?

Na co se nejvíc těšíš?

Kterou hračku máš nejraději?

Co tě nejvíc baví?

Jakou pohádku máš nejraději?

Máš rád loutkové divadlo? Kterou postavičku/figurku/loutku nejvíc?

Hraješ rád divadlo? Nebo se raději koukáš?

Jakou postavičku hraješ nejraději?

Baví tě malovat?

Vyrábíš rád nové věci? Co tě bavilo nejvíc?

Čte ti maminka/tatínek pohádky?

Máš doma nějakou loutku? Jakou?

Hrajete si doma s rodiči s loutkami?

Děkuji za vyplnění dotazníku 😊

L. D.

Seznam grafů

Graf 11-1: Navštěvujete pravidelně Baby klub?.....	41
Graf 11-2: Věkové složení rodičů navštěvujících Baby klub	45
Graf 11-3: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů dětí navštěvujících Baby klub.....	45
Graf 11-4: Věk dětí docházejících do Baby klubu	46

Seznam obrázků

Obrázek 11-1 Dramatické aktivity ve velkém sále	40
Obrázek 11-2 Výtvarné aktivity Baby klubu	44
Obrázek 11-3 Pohybové hry v divadelním sále	49
Obrázek 11-4 Dramatická činnost Baby klubu	56

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o vlivu dramatické výchovy na tvořivost dítěte navštěvujícího volnočasové zařízení. První část práce je zaměřena na stručnou historii dramatu, jeho složek a žánrů. Práce se také věnuje srovnání dramatu a dramatické výchovy, dramatické výchově a jejím vlivům na osobnost dítěte. Popisuje osobnost pedagoga volnočasového zařízení, rodiče a dítěte. Praktická část je zaměřena na jednu z činností Domu dětí a mládeže v Jindřichově Hradci – Baby klub. Baby klub se věnuje aktivitám rodičů a dětí batolecího a předškolního věku a umožňuje jim trávit produktivně jejich společný volný čas. Práce dále popisuje některé z aktivit a jejich vliv na dítě, rodiče a pedagoga. Je zde kladen důraz na důležitost všech volnočasových zařízení a aktivit, které podporují tvořivost dětí a formují jejich osobnost.

Klíčová slova: tvořivost, kreativita, volnočasové zařízení, Dům dětí a mládeže Jindřichův Hradec, Baby klub, batole, předškolní věk, volný čas, pedagog volného času, rodič, dítě předškolního věku, drama, divadelní hra, historie dramatu

Abstract

This thesis deals with the influence of drama education on the creativity of a child attending leisure facilities. The first part focuses on a brief history of drama, its components and genres. The thesis also deals with a comparison of drama and drama education, theatre education and its effects on the child's personality. It describes the personality of the teacher of leisure facilities, parent and child. The practical part is focused on one of the activities practised at the Children and Youth Centre in Jindřichův Hradec - Baby Club. Baby Club focuses on activities for parents and toddlers and preschool children and allows them to productively spend their leisure time together. The thesis further describes some of the activities and their impact on children, parents and teacher. The emphasis is given on the importance of all leisure facilities and activities that support children's creativity and shape their personality .

Key words: creativity, leisure facilities, Children and Youth Centre Jindřichův Hradec, Baby Club, toddler, preschool age, leisure time, teacher of leisure time activities, parent, child of preschool age, drama, theatre play, history of drama